

Ik heb u lief mijn Nederland

Eerste druk, januari 2006
© 2006 John Boersma
Omslag lay-out Lodewijk Bambi
Artwork Jasper Mulder
Uitgave in eigen beheer

ISBN: 90-8539-374-4

Productie: Free Musketeers, Soest
www.freemusketeers.nl

Free Musketeers
boekproducties

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd, opgenomen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

John Boersma

**Ik heb u lief
mijn Nederland**

niet *alleen* voor Monique, Ype, Jelmer en Jip

Over de schrijver

John Boersma (1956) werkte na zijn studie Bedrijfskunde in het bankwezen en het bedrijfsleven. Sinds 1993 is hij als innovatieadviseur werkzaam bij Syntens, innovatienetwerk voor ondernemers.

Alle teksten in dit boek zijn gratis te downloaden op www.dikkeverhalen.nl

Voorwoord

In de praktijk opereer ik dagelijks op het snijvlak tussen ondernemers en overheid. Met lede ogen zie ik dat er sprake is van een non-dialogoog, die er voor zorgt dat Nederland steeds verder afglijdt, zowel in maatschappelijk alsook in economisch opzicht.

Niet de Islam, niet de onveiligheid, maar de bureaucratie binnen de overheid is het echte gevaar voor de Nederlandse samenleving. De bureaucratie van de overheid op rijks-, provinciaal en gemeentelijk niveau, is inmiddels in alle geledingen van onze samenleving verankerd en houdt onze maatschappij in een verstikkende houdgreep.

Alleen een breed gedragen, grootschalige operatie kan het proces omkeren. De ingrijpendheid van die operatie is vergelijkbaar met die van het Marshallhulpplan vlak na de Tweede Wereldoorlog. Dat zal ook gevolgen hebben voor de individuele, democratische rechten van burgers.

Inhoudsopgave

1.	Bureaucrazy	11
2.	Bureaucrazy en schaalvergroting	13
3.	Ziek	15
4.	De Mens	17
5.	Je beste vriend	19
6.	Leefbaarder Nederland?	21
7.	The day after	24
8.	Ideologie	26
9.	Muurvast	29
10.	Sociaal-democratisch	32
11.	De geest is uit de fles	36
12.	Ervaring versus inspiratie	38
13.	Volksverlakkerij	41
14.	Zal er echt iets veranderen ná 15 mei?	43
15.	Is er echt iets veranderd ná 15 mei?	45
16.	Geloof	49
17.	Te veel.	50
18.	Ontstatelijken en vermaatschappelijken	51
19.	Geldverspilling	53
20.	ANWB: een veelkoppig monster	55
21.	Intellectueel Autisme	57
22.	Economen	58
23.	A Year After	60
24.	Blijvend dom	62
25.	NNBT	65
26.	Gezagsallergie	67
27.	Wie bestuurt dit land eigenlijk?	69
28.	Wakker worden! Zijn jullie daar nog?	72
29.	Europa: doe maar niet!	75
30.	Het hoofddoekje en andere	77
31.	Innovatie: zin en onzin	81
32.	Innovatieplatform	84

33.	Athene maakt 'Hollandse Ziekte'	85
34.	Het is al heel lang niet leuk meer	87
35.	Reclame en andere geldverspilling	93
36.	Recessie	95
37.	Geloofwaardig	98
38.	John de Mol bedankt	100
39.	Is Nederland uniek?	102
40.	Ik heb u lief mijn Nederland!	105

Bureaucrazy

Al enige weken voert Frank Kalshoven in de Volkskrant in zijn rubriek “het spel & de knikkers” een publiek debat over de publieke armoede. Veel politici zijn van mening dat de publieke sector maar matig ‘profiteert’ van de economische hoogconjunctuur waarin we nu al jaren leven. Kalshoven bestrijdt dat en onderbouwt dat ook keihard cijfermatig, zoals een echte econoom betaamt. Het aandeel van de publieke sector in ons Nationaal Inkomen is toegenomen, ten koste van de gezinnen en de bedrijven. Niks publieke armoede. Toch bestaat bij veel mensen het beeld en leeft het gevoel dat er (veel) te weinig geld beschikbaar is c.q. wordt gesteld voor de gezondheidszorg en het onderwijs. Hier ligt de paradox. Die schijnbare tegenstelling ligt in het feit dat weliswaar de uitgaven voor de publieke sector toegenomen zijn, maar dat de operationele uitgaven niet aan het ‘publieke product’ ten goede zijn gekomen. Zo zijn de kosten van de gezondheidszorg al jaren aan het stijgen, maar nemen de kosten van de handen-aan-het-bed niet toe. Juist deze kosten, sommigen spreken van menselijke investeringen, dragen bij aan de kwaliteitsbeleving van burgers. Een zelfde ontwikkeling zien we in het onderwijs. Het zijn de kosten van het coördineren, het voeren van overleg en het reageren op veranderende regels die vanuit de overheid gesteld worden die de oorzaak vormen van die toegenomen uitgaven. Het is de prijs die we voor onze bureaucratie moeten betalen zolang we die tolereren. De waterschapslasten stijgen met vele tientallen procenten (Marga Kool spreekt over ‘slechts’ 25 procent) en de voorschotnota’s stijgen ook ongehoord. Het zijn dan ook de overheidsdiensten die vrijwel uitsluitend de oorzaak vormen voor de oplopende inflatie, terwijl het

bedrijfsleven onmiddellijk wordt afgestraft door de markt als er sprake is van inefficiëntie. Zijn er dan geen lichtpunten te ontdekken in deze zorgelijke ontwikkeling? Ja, die zijn er zeker. Twee voorbeelden. Al 89 ondernemingen met een totaal van 226 inrichtingen zijn tot het convenant benchmarking energie-efficiënte toegetreden. Deze inrichtingen zijn verantwoordelijk voor ruim 90 procent van het totale energiegebruik, inclusief energiebedrijven. Het tweede voorbeeld betreft een benchmarking binnen de VEWIN, de Vereniging van Exploitanten van Waterleidingbedrijven in Nederland. Het wachten is op een benchmarking voor ministeries, gemeentelijke en provinciale overheden. Wie neemt daartoe het initiatief?

20 februari 2001

“Je bent alleen manipuleerbaar als je denkt dat je iets nodig hebt” I.Shapiro

Bureaucrazy en schaalvergroting

Het leven voltrekt zich in cycli: een tendens van diversificatie wordt gevolgd door een golf van concentraties en schaalvergroting. ‘eten of gegeten worden’ is het adagium dat altijd aangehaald wordt door industriële leiders bij een verdere stap in het proces van schaalvergroting. Over de zin en onzin van dit proces in de private sector zal ik nu niet ingaan. Toch worden de ontwikkelingen in dit deel van onze economie altijd ten voorbeeld gesteld als het gaat om de motivatie van soortgelijke processen in de publiekrechtelijke sfeer. Wat hebben deze processen gemeen? Dat ontwikkelingen in één bepaald bedrijf of een bepaalde bedrijfstak tot een dogma verheven wordt. En dus zijn er politieke bestuurders die te pas en te onpas roepen dat schaalvergroting echt nodig is om te overleven. Onderbouwing wordt niet noodzakelijke geacht, hooguit met doodoeners als ‘dat ziet toch iedereen’. Een voorbeeld van een dergelijke redenering is het proces van gemeentelijke herindeling. De enige en flinterdunne onderbouwing was en is een rapport van Van Splunder dat ‘aantoonde’ dat gemeentes met een omvang van minder dan 10 á 12 duizend inwoners geen bestaansrecht hadden en dus samengevoegd moesten worden. Ik heb het genoeg gehad onder de inspirerende leiding van Marten Oosting, ex-ombudsman en voorzitter van de commissie ‘Enschede’ onderzoek te doen naar het fenomeen van gemeentelijke herindeling. Ja, er was een relatie tussen het functioneren van een gemeentelijk apparaat en de omvang van een gemeente. Die werd echter veroorzaakt door de relatie tussen de omvang van een gemeente (en helaas dus ook van de omvang van het gemeentelijke apparaat) en het beloningssysteem. De huidige ervaringen met en theorie-

vorming rond gemeentelijke herindeling laten zien dat een genuanceerde benadering nodig is in plaats van een dogmatische en rigide aanpak. Een tweede voorbeeld dat ik zou willen geven is alles wat betrekking heeft op 'Europa'. Niet alleen is mij als burger nooit gevraagd (waarom eigenlijk niet?) of ik de totstandkoming van een verenigd Europa op deze manier wenselijk vind, de voordelen van één Europa zijn ook nooit aangetoond. Er zijn wel economen die roepen dat één Europese markt noodzakelijk is om ons teweer te stellen tegen het Amerikaanse en Aziatische geweld, maar aangetoond is dit nooit. Ik heb zelden aanleiding gevonden om veel vertrouwen te hebben in de expertise van economen, zeker niet in de voorspellende waarde van economische modellen. Overheden hebben de bevoegdheden en verantwoordelijkheden gedelegeerd aan 'Brussel', een modieuze beslissing die velen goed uitkwam; je hoeft dan immers zelf geen keuzes te maken. Voor anderen gold Brussel als 'het beste instrument om nooit meer oorlog te krijgen'. De MKZ-crisis legt deze problematiek genadeloos bloot. Er zullen echter nog meer crises volgen rond 'Brussel'. Een zuivere discussie over de voor- en nadelen van 'Brussel' is echter nauwelijks meer mogelijk, omdat de uitredingsbarrière torenhoog is gemaakt. Je mag geen econoom zijn om succesvol te voorspellen dat er een recessie zal optreden. De MKZ-crisis is niet de oorzaak hiervan, hooguit de katalysator. Een recessie die slechts voor een deel veroorzaakt wordt door economische factoren: we hebben gewoon de verkeerde politieke beslissing genomen. .

16 april 2001

Ziek

De diagnose luidt: ziek, doodziek. Toegegeven: we zijn rijker dan ooit tevoren, althans in termen van de actuele waarde van onze materie. Toegegeven: er zijn minder geregistreerde werklozen dan ooit. Personeel is bijna niet te krijgen. Een paar miljard méér voor onderwijs en een paar miljard méér voor gezondheidszorg; het mag de pret niet drukken. Toch zijn er circa één miljoen mensen die ondanks een (gedeeltelijke) arbeidsongeschiktheid met meer gedrevenheid en passie met ‘andere’ dingen bezig zijn dan ze waarschijnlijk ooit voor een baas hebben gedaan of kunnen doen. Het zegt meer over de inrichting van onze maatschappij dan over de arbeidsongeschikten, hoewel het omgekeerde vaak beweerd wordt. Er is daarnaast een enorme verborgen werkloosheid van mensen die weliswaar loon krijgen, maar wiens arbeidsproductiviteit zo laag is of niet te meten is, dat je eigenlijk niet meer van een baan kunt spreken. En dat terwijl de arbeidsproductiviteit jarenlang tot de hoogste in de wereld behoorde. De feiten zijn echter dat de resterende ‘echte’ productieve mensen steeds meer productie verrichten, ook voor de inactieven. Het mag duidelijk zijn dat hier één van de belangrijkste oorzaken ligt van onze gestresste samenleving. De welvaart, verdiend door het bedrijfsleven en vooral door de steeds maar groeiende export, wordt in toenemende mate aangewend voor overheidsdoeleinden. Op zichzelf nobel, ware het niet dat deze bestedingen improductief zijn en ons concurrentievermogen als ‘BV Nederland’ langzaam maar fundamenteel aantasten. Dat daarnaast de inkomens in de afgelopen jaren onder het bewind van onze huidige premier verder gedenivelleerd zijn is een politieke

bijkomstigheid in deze analyse. Een terugtrekkende overheid? Ja, inderdaad, in regie en beleid, in het richting geven aan ontwikkelingen in onze maatschappij. Niet in termen van het publieke beslag op de middelen. Ter aanwending waarvan? Van nog meer regelgeving, om ook die laatste maatschappelijk onverantwoorde ondernemer het ondernemen onmogelijk te maken, terwijl juist die ondernemer voor onze welvaart heeft gezorgd. Is de overheid er voor de maatschappij of is de maatschappij er voor de overheid? Maakt de overheid deel uit van de maatschappij of vormt zij een eigen maatschappij? Zal de wal het schip keren en zo ja, wanneer? Zolang we nog steeds onmetelijk rijk zijn, althans in materiële zin en velen van ons, zullen we ons waarschijnlijk niet echt druk maken om de toekomst van onze maatschappij. *De maatschappij dat ben jij*: niet ik als overheid en financier van dit absurde spotje, maar vooral en alleen *jij*. U en ik dus. Wanneer maken u en ik een eind aan deze ontwikkeling? Ik weet dat er velen van u zijn die de ontwikkelingen met lede ogen aanzien en uit pure onmacht berusten. Gelukkig zijn er nog veel individuen die overlopen van enthousiasme, creativiteit en ondernemingszin. Wanneer keert de wal dit stuurloze schip? Als de politiek haar primaat terugneemt.

28 mei 2001

“Het is niet omdat de dingen moeilijk zijn dat we niet durven, het is omdat we niet durven dat de dingen moeilijk zijn” Seneca

De Mens

In 1998 concludeerde de scheidend directeur van het Sociaal en Cultureel Planbureau, prof. Dr. A van der Staay: 'Het lijkt bijna alsof mensen er niet toe doen, alsof de persoonlijke verantwoordelijkheid er niet toe doet. De teloorgang van het overspannen maakbaarheidsgeloof heeft geleid tot een zeker defaitisme, alsof de mens totaal onmachtig is de werkelijkheid naar zijn hand te zetten'. Hoewel het een eeuwigheid geleden lijkt te zijn, kunnen de opmerkingen van Van der Staay moeiteloos getransformeerd worden naar vandaag en winnen deze woorden nog steeds aan betekenis. Onder het oppervlakkige sausje van maatschappelijke vrijblijvendheid en berusting, een Jan Saliegeest, ontwikkelt zich een vulkaan van frustratie, onmacht, onrechtvaardigheid en onverantwoordelijkheid. Het individu lijkt machteloos tegenover de schijnbaar onontkoombare maatschappelijke trends. Persoonlijke factoren zoals individuele verantwoordelijkheid passen ook slecht in de wetenschappelijke analyse van deze algemene ontwikkelingen en trends. Wat zorgt er voor dat deze vulkaan niet tot een uitbarsting komt? Dat is in de eerste plaats onze materiële welvaart, althans voor de meerderheid van ons. En degene die geen materiële welvaart kent heeft geen invloed in onze maatschappij. Een ander deel van de verklaring wordt gevormd door het feit, dat het organiseren van een veranderingsproces voor een individu of een groep van individuen een zeer complex proces is in onze hedendaagse maatschappij. De grootste partij worden in de Utrechtse gemeenteraad is één, het behalen van tien zetels in de Tweede Kamer is twee. Daar komt bij dat elke verandering in onze maatschappij onvermijdelijk leidt tot een botsing met de overheid, op elk niveau, aangezien zij per defi-

nitie het meeste belang heeft bij het in stand houden van de huidige situatie. Het paradoxale is echter dat veranderingen slechts mogelijk zijn vanuit diezelfde overheid, gezien haar alles overheersende macht. En juist daarover toont Van der Staay zich pessimistisch: ‘In Nederland zijn beleidsmakers de afgelopen jaren veel bezig geweest met abstracte reorganisaties en managementprocessen. Ik maak mij zorgen over de betrokkenheid van de moderne beleidsambtenaar’. Politici worden veelal gerekruteerd uit het ambtenarenbestand en blijken in de praktijk zich ook steeds meer als superambtenaren te ontwikkelen. Wat jammer toch dat invloedrijke mensen, zoals Van der Staay, pas zulke klare taal spreken als ze met pensioen gaan.

12 juni 2001

“Management: zij die willen kunnen niet, zij die kunnen willen niet”

Je beste vriend

Het bedrag aan boetes dat landelijk geïncasseerd wordt nadert de één miljard. Een astronomisch bedrag. Oh, u zegt dat dit bedrag weliswaar leuk meegenomen is maar eigenlijk bijzaak is? U zegt dat het de bedoeling is dat de scherpe controles, die op onze wegen wordt uitgevoerd tot een vermindering van het aantal verkeersslachtoffers moet leiden? U bent naïef. De werkelijkheid is dat de relatie tussen verkeersveiligheid en snelheid een zeer complexe relatie is. Het is zeker geen éénduidige, causale relatie zoals men ons wil doen geloven. Er zijn veel factoren die ieder voor zich, maar ook nog eens op elkaar van invloed zijn op het gebied van verkeersveiligheid. Het enige dat we kunnen zeggen is dat als de snelheid nul is de verkeersveiligheid maximaal is. Je moet toch wel onwaarschijnlijk veel lef hebben om te beweren dat je project een succes is, maar ja: als je zelf niet meer in dit dogma gelooft, dan doet niemand het. Het komt dan wel verschrikkelijk slecht uit dat er in korte tijd een aantal doden valt, zoals recentelijk op de N34. Maar toch heeft de projectleider van het project Boetegeld = Sneugeld het gevoel 'dat het verkeersbeeld rustiger is geworden'. Gek, ik heb dat gevoel ook wel eens als ik achter een bejaard echtpaar rijd dat heerlijk aan het genieten is van de Drentse natuur. Zal ik u eens wat voorspellen? Er is maar één criterium waarop dit project afgerekend wordt: er moet een bepaald bedrag binnenkomen aan boetegeld. Ik kan u verzekeren dat het gebudgetteerde bedrag binnenkomt. Dat 90% van dat bedrag binnenkomt van de mensen die minder dan 10 km te hard rijden is volstrekt onbelangrijk. Bekeuringen zijn een majeure economische activiteit geworden. Het is des te schrijnender als we ons realiseren dat van de 1,3 miljoen

aangiften die de Nederlandse politie jaarlijks opneemt er één miljoen (!) niet in behandeling worden genomen. Overvallen en geweldsdelicten zijn zaken die bijna altijd blijven liggen. De reactie van de politiek: er moet meer geld naar de politie. De omgekeerde wereld. Toch is het Ministerie van Justitie niet geschrokken: er komt de komende jaren 2 miljard gulden bij. Voorzitter Vogelzang ontkent dat de politie met de handen in het haar zit. Stel je voor dat je wel in paniek raakt, dan moet je echt aan de bak. Er is maar één fundamentele oplossing, die u zelf mag bedenken.

11 oktober 2001

“Bij de meeste mensen komt het vermogen tot spreken voort uit het onvermogen tot zwijgen”

Leefbaarder Nederland?

Hoe komt het toch dat Leefbaar Nederland en haar beoogd lijsttrekker elke keer voor zoveel commotie zorgen? Geen enkele entiteit, of het nu om een organisatie, een individueel mens of een samenleving gaat is ingesteld op verandering. Altijd wordt gewerkt naar een evenwicht, een status quo. Elke actie die gericht is op verandering van de bestaande situatie roept per definitie weerstand op. Dat is altijd al zo geweest, maar de afgelopen decennia is dat versterkt. Door onze technologische vooruitgang en de daarmee gepaard gaande welvaartsstijging willen we alles beheersen. Onrechtvaardigheden willen we uitbannen door regels uit te vaardigen. Het vervelende van dit ‘beheersdenken’ is dat elke regel die bedoeld is om een einde te maken aan een vermeende onrechtvaardigheid een nieuwe onrechtvaardigheid uitlokt. Dit denken heeft sluipenderwijs in de afgelopen decennia voor de huidige mate van bureaucrazy gezorgd. Wat nog vervelender is, is dat de gevolgen van dit sluipproces niet op dezelfde sluipende wijze teruggedraaid kunnen worden. De in het leven geroepen regels leggen ons denken en handelen volledig lam. Voorbeelden zijn ruimschoots voor handen. Ons schijn democratische proces van inspraak in ruimtelijke ordeningsprocessen geeft burgers, milieu- en natuurorganisaties een dodelijke macht tegen verandering en houdt vooral ondernemers in het midden- en kleinbedrijf in een verstikkende houdgreep. Het is een godswonder dat er nog zoveel ondernemers zijn die er (nog) niet de brui aan geven. De aanwezigheid van onwaarschijnlijk veel managers in de gezondheidszorg voorkomt dat er effectief en efficiënt gewerkt kan worden, dat er echt meer handen aan het

bed komen en er een eind komt aan de alsmaar stijgende kosten voor gezondheidszorg. De wachtlijsten nemen niet af, ook niet als er miljarden méér in de gezondheidszorg worden gepompt. Het monsterverbond tussen het meest bureaucratische ministerie, te weten Verkeer en Waterstaat en de wegenmaffia voorkomt dat er aan een echte oplossing van het fileprobleem wordt gewerkt. We hebben een belangrijk deel van onze bevoegdheden en daarmee ook van onze verantwoordelijkheden gedelegeerd aan 'Brussel'. Dat kwam ons wel goed uit, evenals de voortdurende schaalvergroting in het onderwijs. Politici en bestuurders hebben zich ontwikkeld tot superambtenaren, die geen richting geven aan allerlei maatschappelijke processen, maar de status-quo angstig in het vizier houden: een boekhoudermentaliteit.

Als we die ontwikkelingen willen terugdraaien, wat nog maar de vraag is, dan zullen we onorthodoxe middelen moeten gebruiken. Dat botst gegarandeerd met onze huidige democratische opvattingen. Leefbaar Nederland en zeer veel van haar sympathisanten zijn bereid om die onorthodoxe middelen in te zetten, met als doel onze samenleving leefbaarder te maken. De bestaande politieke partijen zijn daartoe noch in staat, noch bereid. Diegenen die gebaat zijn bij het handhaven van de bestaande situatie zien in de beweging, de eerste echt vernieuwende, maatschappelijke beweging sinds 1966, een bedreiging voor onze democratie. Welke lijsttrekker Leefbaar Nederland op 25 november ook kiest, hij of zij zal altijd discutabel zijn en blijven, omdat Leefbaar Nederland zelf discutabel is. Zelfs God zou als lijsttrekker discutabel zijn. Maar hoe sociaaldemocratisch is het om geen 10.000 asielaanvragen, maar wel 50.000 asielaanvragen als quotum in te stellen? Hoe rechtvaardig is het om asielzoekers maanden, soms jaren in onzekerheid te la-

ten en niet te laten integreren door aan het arbeidsproces deel te nemen? Hoe ‘politiek correct’ is het om te wijzen op Europese afspraken als het gaat om asielzoekers?

Het grootste gevaar is niet de Islam, noch het terrorisme; het grootste gevaar is de bureaucratie in onze samenleving.

We zijn een stelletje hypocriete, schijnheilige polderboertjes die liever politiek correct gevonden worden dan zich willen inzetten voor onze samenleving. Het gaat niet om Leefbaar Nederland, het gaat ook niet om de lijsttrekker; het gaat om een leefbare samenleving. Gelukkig zijn er ook heel veel mensen die zich daar zonder eigenbelang voor in willen zetten. In mei 2002 zal blijken hoeveel dat er zijn.

1 november 2001

“Waar was je probleem voordat het in je opkwam?”

The day after

Zondag 25 november 2001 heeft het congres van Leefbaar Nederland zoals verwacht haar beoogd lijsttrekker gekozen. Het bestuur heeft dus een goede beslissing genomen door enige weken geleden haar voorkeur bekend te maken. Dat mag en het congres heeft laten weten dat het die voorkeur kon waarderen. Het was een congres dat in een zeer constructieve sfeer is verlopen. De voorzitter, Jan Nagel, is volgens velen een man zonder charisma, maar met een sterk gevoel voor onderkoelde humor. Het was voor het allergrootste deel aan hem te danken dat de sfeer zo constructief bleef gedurende het hele congres. Hij gaf ruim gelegenheid inhoudelijk goed met elkaar te discussiëren over belangrijke onderwerpen. De Betuwelijn (stoppen nu, ondanks alle potentiële claims) en het vraagstuk van de asielzoekers, of politiek vluchtelingen zoals enkelen het graag wilden benoemen, waren de onderwerpen die er uit sprongen. Met een nipte meerderheid, 216 om 209 stemmen, werd een amendement aangenomen om het quotum van 10.000 asielzoekers te schrappen uit het verkiezingsprogramma. Een manoeuvre die door velen, inclusief het bestuur en haar beoogd lijsttrekker, niet voor waarschijnlijk werd gehouden. Juist daarin lag de kracht van het congres. Wat is nu de waarde van het schrappen van dit quotum? Die is hoofdzakelijk symbolisch. Zoals door velen tijdens het congres werd gememoreerd ligt er geen juridische, noch een economische basis onder dit quotum. Symbolisch, omdat het in de kern zinloos is om welk aantal dan ook te noemen. Het creëert een schijnzekerheid. De gekozen lijsttrekker besteedde het begin van zijn speech aan een college economie: de overgang van de traditionele, industriële economie naar de

nieuwe, door ICT gedomineerde economie. Niet de producent bepaalt nog langer de vraag, de consument kon vroeger alleen zwarte T-Fords kopen, maar de consument bepaalt tegenwoordig de productie. Zo is het ook met asielzoekers: het ‘aanbod’ van asielzoekers wordt bepaald door de toestand in de wereld en door de aantrekkelijkheid van het gebied of het land waar mensen asiel aanvragen. Zo lang er een beschamend verschil in welvaart en vrijheid is tussen de eerste en de derde wereld, zullen er altijd mensen zijn die er voor kiezen om elders hun vrijheid of geluk te zoeken. Van opvang in de regio en preventieve ontwikkelingshulp is tot nu toe niets terecht gekomen. Een quotum creëert een schijnzekerheid. Het probleem ligt in het feit, dat we niet in staat zijn en niet de durf hebben om snel en duidelijk, naar eer en geweten, te zeggen wie wel en wie niet uit politieke motieven naar Europa of naar Nederland is gekomen. Het is een organisatorisch probleem: zorg dat je heldere procedures opstelt en de mensen werft die wel in staat zijn om mensen binnen een redelijke termijn duidelijkheid te geven. Het probleem is dat we ons Nederlandse strafrechtstelsel toepassen op de asielprocedures. We willen iemand pas veroordelen als we onomstotelijk bewezen hebben dat iemand ‘schuldig’ is. We hebben volstrekt onwerkbare en niet uit te leggen beroepsprocedures in het leven geroepen, die de schijn moeten wekken dat we feilloos zijn: we willen voor God spelen. Het schrappen van het quotum van 10.000 asielzoekers uit het verkiezingsprogramma van Leefbaar Nederland is een goede zaak; we gaan het echte probleem aanpakken: de bureaucrazy. Dat is het begin van elke oplossing.

26 november 2001

Ideologie

Hans van Mierlo vierde recentelijk met de partijbonzen (waarom niet met alle leden?) het 35 –jarige jubileum van D’66. Hij verhaalde over de beginperiode van de partij; hij was nerveus geweest voor de eerste persmeeting en de partij had eigenlijk helemaal geen ideologie, naar zijn eigen zeggen. Het merkwaardige is dat dit de laatste tijd ook vaak beweerd wordt over Leefbaar Nederland. Wat extra merkwaardig is, is dat ik deze bewering ook regelmatig hoor uit de monden van aanhangers van D’66. Kennelijk is er niet of nauwelijks sprake of sprake geweest van zelfreflectie. Hoe relevant is het voor een politieke partij om een ideologie te hebben? Dat is een vraag die op meerdere manieren te beantwoorden is.

Het is niet toevallig dat er vaker parallellen worden getrokken tussen D’66 en Leefbaar Nederland, ook al roept die vergelijking bij beide partijen veel irritatie, verontwaardiging en verongelijkheid op. D’66 was in de beginjaren veel meer een maatschappelijke stroming dan een politieke partij. Het ontbrak de toenmalige nieuweling klaarblijkelijk aan een ideologie, een uitgebreid verkiezingsprogramma en een gedetailleerde partijorganisatie. Er was veel elan en geestdrift in de partij, vooral om ten strijde te trekken tegen het establishment van de Nederlandse politiek; verandering was het credo. Dat establishment reageerde op uiteenlopende manieren op de nieuweling; van denigrerend tot badinerend, van geïrriteerd tot laatlustig, van negerend tot strijdlustig. Er is dezer dagen veel ongepast leedvermaak over de teloorgang van D’66: ongepast, omdat daarmee veel menselijke energie verloren is gegaan en gaat, maar tevens omdat onze democratie nog steeds faalt in de doelstelling om burgers bij

het politieke proces te betrekken. Amper 50 á 60% van de kiesgerechtigden stemt ook daadwerkelijk en als we bijvoorbeeld 25 gulden zouden vragen om het stemrecht uit te oefenen, dan zou dit percentage misschien wel halveren. En toch: hoe geloofwaardig ben je als politieke partij als je de kiesgerechtigde leeftijd in antwoord op dat leedvermaak wil verlagen van 18 naar 15 jaar? Het is een vlucht vooruit! Hoe geloofwaardig ben je als je aangeeft het thema van de ‘vernieuwde overheid’ tot een belangrijk verkiezingsthema te zullen maken? Is dit authentiek of verkiezingsretoriek? D’66 zou misschien terug moeten naar de basiselementen van de maatschappelijke stroming: elan, charisma, enthousiasme. Hoe staat het overigens met de ideologie van andere partijen?

Hoe geloofwaardig ben je als politieke partij als je sociaal-democratisch in je label voert, terwijl de denivellering onder het bewind van onze grote sociaal-democratische roerganger is toegenomen? Ik zou het woord sociaal-democratisch niet meer met droge ogen in de mond durven nemen.

Hoe geloofwaardig ben je als politieke partij als je pleit voor een verdere, algehele verlaging van de vennootschapsbelasting voor het bedrijfsleven? Vanzelfsprekend hebben ook ondernemers geen bezwaar tegen een verlaging van de vennootschapsbelasting, er is echter maar één ding waar ondernemers echt behoefte aan hebben: het terugdringen van de regelgeving voor het bedrijfsleven. Het wordt tijd dat de ondernemers in het midden – en kleinbedrijf de mythe ontmaskeren als zou er maar één partij zijn die hun belangen zou kunnen behartigen. Het zijn allemaal uitingen van politieke partijen die geen ideologie (meer) hebben en verworpen zijn tot organisaties die slechts oog hebben voor de status quo, omdat slechts die niet bedreigend lijkt voor het be-

staande evenwicht in machtsposities. Elke steen die een rimpeling in de vijver veroorzaakt wordt verguisd. Het verklaart tevens dat mensen geen verschillen meer waarnemen tussen de ‘opvattingen’ van de politieke partijen. Ook Leefbaar Nederland mist een ideologische grondslag, althans één ideologische grondslag. Het is ook geen politieke partij, maar meer een prépolitieke stroming die probeert de apathie in de maatschappij te doorbreken. Een protestpartij zo u wilt. Zonder betrokkenheid van de burgers is het echter zinloos om over datgene te praten wat echt belangrijk zou moeten zijn in de politiek: de gewenste mate van spreiding van macht, kennis en inkomen in onze samenleving en de taken, verantwoordelijkheden en bevoegdheden van de overheid. Hier bijten we in onze eigen staart, want zonder betrokkenheid geen echte discussie, maar zonder echte discussie ook geen betrokkenheid. Het is te hopen dat de gevestigde politieke partijen vóór mei 2002 inzien dat die discussie pure noodzaak en een gezamenlijke verantwoordelijkheid is. Indien dit niet het geval is dan hoop en verwacht ik dat de kiezers het inzien op 15 mei 2002.

9 december 2001

“De natuur is een wonder. Een miljoen jaren geleden wist nog niemand dat de mensen een bril zouden dragen en toch staan onze oren op de goede plaats”.

Muurvast

Elke morgen en elke avond kunnen we als automobilisten vernemen hoe Nederland steeds verder dichtslibt. De files beginnen nog steeds vroeger en zijn gemiddeld steeds langer. Schrokken we tien jaar geleden van een file van vier kilometer, tegenwoordig zijn files van meer dan tien kilometer geen uitzondering meer. Hoe kan het dan toch dat een zo ontwikkeld en welvarend land als Nederland geen enkel antwoord heeft op dit fileleed. Is er wel sprake van fileleed of vinden we het allemaal wel goed? Veel individuele mensen kiezen er blijkbaar voor om elke dag weer enkele uren aan zoiets nutteloos als filerijden te besteden; is het een verslaving, een zwellen in zelfmedelijden, is het een ongeëvenaarde passie voor de auto om zelfs als die niet rijdt er toch in te willen zitten? Vindt u het bovendien niet vreemd dat werknemers elke dag opnieuw een uur of nog meer te laat komen op hun werk vanwege de files? Wie zouden toch die werkgevers zijn die dat tolereren? Schattingen over de economische schade van de verkeersdrukte lopen uiteen van één tot drie miljard gulden.

Het is even fascinerend als verbazingwekkend hoe weinig vernieuwend we zijn als het om het fileprobleem gaat. Lichtend voorbeeld hiervan is ons Ministerie van Verkeer en Waterstaat en haar bewindvoerder. Met de regelmaat van de klok worden voorstellen gedaan om het probleem nu echt aan te pakken. Geldverslindende experimenten worden niet geschuwd om het gevaar te bezweren. U kent zelf de voorbeelden. Als het echt te gortig wordt, zoals met de tolpoortjes, treedt de grootste vereniging in ons land uit haar schaduw en brult als een leeuw. De kilometerheffing lijkt op minder weerstand te stuiten, hoewel de huidige stilte rond

dit instrument een stilte voor de storm zou kunnen zijn. Waarom proberen we toch eindeloos de ‘niet-productieve’ mobiliteit van de mensen in te perken met economische, financiële, morele, milieutechnische en fiscale maatregelen? Mijn conclusie is dat de overheid de inkomsten rond die mobiliteit niet kan en wil missen. Als we alle overheidsinkomsten rond die mobiliteit bij elkaar optellen komen we aan een astronomisch bedrag: de accijnzen op de aanschaf van auto’s en brandstof, de wegenbelasting, de opbrengsten van verkeersovertredingen.

Alle overpeinzingen lijden aan symptomen van dezelfde ziekte: bureaucrazy. Politici durven geen keuzes te maken uit angst om het bestaande evenwicht in belangen, hoe funest ook voor onze maatschappelijke ontwikkeling, te verstoren. Het meest bureaucratische ministerie, dat van Verkeer en Waterstaat spreekt over ‘benuttingvarianten’ om het volledig ontbreken van visie en lange-termijndenken te maskeren. Aan welke oplossingsrichtingen moeten we dan wel denken? Idealiter heeft een burger twee alternatieven voor handen: een optimaal openbaar vervoer en een effectief particulier vervoermiddel. Het openbaar vervoer is alleen dan een goed alternatief voor het particuliere vervoermiddel als het gratis is en een voldoende capaciteit heeft. Gratis zal het waarschijnlijk nooit worden, omdat de overheid die inkomsten niet denkt te kunnen missen. Voldoende capaciteit zal door het gebrek aan visie in de afgelopen decennia pas voor handen zijn over tenminste enkele jaren en alleen dan als de overheid bereid is fors te investeren in die capaciteit.

Op korte termijn is echter een oplossing voor handen, tenminste een deel van de oplossing. Die oplossing ligt in het weren van vrachtverkeer gedurende de dag. Door het vrachtverkeer alleen tussen ’s avonds zever uur en ’s mor-

gens zes uur toe te laten wordt de bestaande wegecapaciteit optimaal benut. Dat zal veel organisatorische problemen met zich meebrengen, maar elk organisatorisch probleem is op te lossen. Het zal tevens een positief effect hebben op de verkeersveiligheid: het aantal verkeersongevallen waarbij vrachtverkeer betrokken is, is circa acht keer zo groot als op grond van het relatieve aantal vrachtauto's verwacht zou mogen worden. Een ander positief effect zou kunnen zijn dat de noodzakelijke sanering in deze noodlijdende bedrijfstak eindelijk tot stand komt. Om deze maatregel door te voeren is veel politieke moed nodig. De organisatie van het vrachtverkeer, Transport en Logistiek Nederland (Zonder Transport Staat Alles Stil), is er in de afgelopen decennia met haar succesvolle Haagse lobby in geslaagd deze oplossing te blokkeren. Weet u overigens wie jarenlang de lobby van het vrachtverkeer in Nederland heeft geleid? Juist: Karel Noordzij: de nieuwe topman van de Nederlandse Spoorwegen.

28 januari 2002

“Je beperkende overtuigingen zijn op zich geen probleem. Het probleem is dat je er in gelooft”.

Sociaal-democratisch

Het is verbazingwekkend hoe de Partij van de Arbeid over-eind blijft in het politieke geweld dat thans over Nederland uitrolt. Bewonderenswaardig? Wellicht; dat is sterk afhankelijk van de analyse die gemaakt wordt van deze op het eerste oog wat bevreemdende situatie. Die analyse leert ons dat de huidige PvdA op geen enkele manier de sociaal-democratische partij is, waarmee zij zich toch zo graag afficheert. Hanteren we de spreiding van welvaart, macht en kennis als een essentieel kenmerk van sociaal-democratie, dan moeten we feitelijk constateren dat de PvdA noch uit beleid noch uit politieke opvatting als een sociaal-democratische partij is aan te merken. In de afgelopen acht jaren onder Kok is de inkomensdenvellering doorgegaan. Het merkwaardige is dat dit in de afgelopen jaren ook nooit tot een politiek thema is gemaakt door de PvdA. Kok heeft enkele keren gesproken over ‘exhibitionistische zelfverrijking’, maar tot een ander beleid, of ten minste tot een aanzet tot ander beleid, is het nooit gekomen. Gebrek aan politieke moed of is er een andere oorzaak? Ook de spreiding van macht is nooit tot een onderwerp van politieke discussie gemaakt door de PvdA. De weerstand tegen een vergroting van de invloed van burgers is onbegrijpelijk, althans vanuit een sociaal-democratische opvatting. Het uitgekledde referendum kan niet anders dan als een doekje voor het bloeden gezien worden.

Een ander aspect van sociaal-democratie is transparantie en eenvoud. De regelgeving en administratieve lastenverzwaring zijn in de afgelopen twee regeringsperiodes verder toegenomen. Kennelijk bestaat bij de PvdA nog steeds het beeld van de mens als een wezen zonder eigen verantwoor-

delijkheid, dat per definitie geneigd is om tot het slechte te vervallen en daarom gecontroleerd en zonodig vóóraf gecorrigeerd moet worden: een moderne vorm van paternalisme. Vooral ondernemers worden permanent met dat beeld geconfronteerd. Voor alle duidelijkheid: als ik spreek over ondernemers dan bedoel ik die mensen die voor eigen rekening en risico een inkomen trachten te verwerven door het produceren van goederen of diensten. Ik bedoel dus niet managers die in (meestal) grotere bedrijven ten koste van aandeelhouders en werknemers een welgestelde materiële positie opbouwen. De eerste categorie, de ‘echte’ ondernemers hebben voor een belangrijk deel gezorgd voor de materiële welvaart waarin wij thans verkeren. Niettemin worden zij maatschappelijk gezien meer en meer verguisd en gefrustreerd. In de ogen van de PvdA zijn dit nog steeds de zo verguisde kapitalisten, die onze beschaving bedreigen. De overheid moet, volgens de opvattingen van de PvdA, dit proces tegengaan en dus beleid maken om mensen, en dus ook ondernemers, ‘op het goede pad’ te houden. Het is één van de belangrijkste redenen dat de overheid als organisatie en als beslag van de publieke middelen in onze totale welvaart in de afgelopen jaren verder is toegenomen, zonder een positief maatschappelijk resultaat overigens.

Als we tot de conclusie komen dat de PvdA bepaald niet de sociaal-democratische partij is die zij zegt te zijn, hoe kan het dan dat deze partij toch nog steeds zoveel kiezers telt? Dit vergt een nauwkeurige analyse die ook ik, ondanks mijn gebrek aan valse bescheidenheid, niet kan maken. Niettemin wil ik een aanzet daartoe geven. De belangrijkste reden is misschien wel dat mensen traditioneel zijn als het om stemmen gaat, hoewel het mijn stellige indruk is dat dit minder wordt. De crux zou wel eens kunnen zitten in het feit, dat de

stemmer op de ene partij wellicht traditioneler is in zijn/haar stemgedrag dan een stemmer op de andere partij. Een andere verklaring zou kunnen zijn dat mensen niet zozeer op een partij stemmen, vanwege het gevoerde beleid of de standpunten die ingenomen zijn in een politiek debat, maar vooral op basis van het ‘beeld over de partij’. Het beeld van de PvdA is nog steeds het beeld van de partij die het opneemt voor de ‘gewone’ man, de werknemers, ‘de arme sloebers’ die uitgebuit worden door die maatschappelijk onverantwoorde ondernemers. Een beeld dat beslist en voor een belangrijk deel berustte op de werkelijkheid ten tijde van Joop den Uijl. Ook als dat beeld feitelijk afwijkt van de werkelijkheid, zal men dat beeld niet snel verwerpen. Dat beeld geeft velen van ons houvast en is een baken in de complexe wereld. Wie moet je geloven?

Geen middel wordt geschuwd om dit beeld in stand te houden. Zelfs een ‘liaison dangereuse’ met de trouwste bondgenoot in de strijd, de *publieke* omroep VARA, wordt niet geschuwd. Anders is het toch niet te verklaren dat recentelijk de lijsttrekker en beoogd premier in een zorgvuldige, bijna Oost-Europees geregisseerde PM-show wordt gelanceerd als buitengewoon menselijk, warm en zo empatisch. Overigens: PM staat voor publieke masturbatie, een instrument dat helaas door de hedendaagse mens veelvuldig wordt bespeeld.

De PvdA is het laatste decennium geworden van een sociaal-democratische partij tot een partij, die gedirigeerd wordt door de zucht naar macht. Macht als doel op zich, in plaats van een middel tot een sociaal-democratische inrichting van onze maatschappij.

Als mensen zich minder laten leiden door een beeld van een partij, maar meer door het gevoerde beleid en de gemaakte keuzes in de praktijk dan zal dat voor een aantal partijen wel

eens zeer slecht uit kunnen pakken. Dat lot zou ook de PvdA in de komende maanden kunnen treffen, ja zelfs moeten treffen als we echte politiek willen bedrijven.

Uit onze keuzes blijkt wie we werkelijk zijn, Harry, veel meer dan uit onze talenten. (Uit: Harry Potter en de geheime kamer)

4 februari 2002

De geest is uit de fles

Na 45 jaren in dit leven maak ik de balans op. Ik zie een maatschappij die een enorme welvaart kent, althans in materieel opzicht. Dat er tegelijkertijd circa één miljoen mensen inactief zijn wordt als feit geaccepteerd. Dat er daarnaast nog een enorme verborgen werkloosheid is lijken weinigen zich te realiseren. Dat ons bedrijfsleven steeds minder tijd en geld besteedt aan het ontwikkelen van innovatieve, hoogwaardige producten en diensten lijkt een op zichzelf staand feit. Dat er tegelijkertijd in ons land één miljoen mensen op of onder de armoedegrens leven is nauwelijks in beeld. Achter die ogenschijnlijke ‘pensioenenwelvaart’ schuilt een gevaar dat maar weinigen in het vizier willen nemen. *De facto* leven we al meer dan een jaar in een recessie. Er heerst een cultuur van bewegingloosheid, apathie en berusting. Onze materiële welvaart heeft ons in slaap gesust en onze politieke cultuur in coma geslagen. Deze politieke, economische en culturele verschijnselen lijken geen onderlinge samenhang te hebben, het tegendeel is echter waar. Het zijn allemaal symptomen van dezelfde ziekte: bureau-crazy. Het functioneren van de overheid, of liever gezegd het niet-functioneren van de overheid is de belangrijkste reden van de maatschappelijke problemen waar wij thans mee geconfronteerd worden. Of je als individu nu sociaal-democraat, liberaal, confessioneel of sociaal-liberaal bent doet aan dit feit niets af. Deze politiek-ideologische stromingen, die overigens nauwelijks meer bestaan, bieden ons niet meer dan denkrichtingen over de inrichting van onze maatschappij en de mate van spreiding van macht, kennis en inkomen. De overheid is daartoe het instrument voor die inrichting. De crux zit in het feit dat die overheid geen instru-

ment meer is, maar een onbestuurbare zelfstandige entiteit, een maatschappij *binnen* de maatschappij zo u wilt. Dit constaterende is het de vraag of wij dit verschijnsel willen bestrijden, en zo ja hoe we dit willen doen. Of we dit willen veranderen is zeer twijfelachtig. De huidige situatie is voor veel individuen en organisaties een hemel op aarde; het camoufleert het gebrek aan maatschappelijke betrokkenheid. Het geeft individuen en organisaties de kans slechts het eigenbelang na te streven. Na enkele decennia diende zich enkele jaren geleden een groep mensen aan die ogenschijnlijk los van eigenbelang die maatschappelijke betrokkenheid toonde; zij noemde zich na enige tijd Leefbaar Nederland. De steen in de vijver veroorzaakte rimpelingen ons maatschappelijk bestaan. De kei die door haar lijsttrekker in de vijver werd gegooid deed de vijver overstromen, met het gevolg dat de polder blank staat. De werper van de kei is levend begraven, maar lijkt een nieuwe vijver gevonden te hebben. De dans op het graf van Leefbaar Nederland is niet alleen voorbarig, maar ook gênant. Het is de dans op het graf van een oprechte poging onze maatschappij nieuw leven in te blazen. De geest is echter uit de fles. Laten we er met elkaar voor zorgen dat de vijver niet meer overstroomt.

13 februari 2002

“Hoezo geen idealen? Ik wil een heleboel mensen verbeteren”.

Loesje

Ervaring versus inspiratie

Geacht bestuur van Leefbaar Nederland,

Ongetwijfeld zijn er belangrijkere dingen die jullie thans aan het hoofd hebben, maar niettemin veroorloof ik mij jullie dit bericht uit de periferie te sturen en hoop, dat het gelezen wordt.

Toen Pim Fortuyn zich als kandidaat-lijsttrekker aanmeldde heb ik mij vrij snel daarna aangemeld als kandidaat-lijsttrekker. Niet omdat ik mijzelf enige kans toedichtte in vergelijking tot Fortuyn, maar omdat ik ernstig rekening hield met de gedachte dat Pim Fortuyn zichzelf of met behulp van anderen zo zou verwonden, dat hij zich terug zou trekken of weggestuurd zou worden. En ik ben niet eens een politicus, noch een helderziende.

Toen Pim Fortuyn door jullie naar voren werd geschoven heb ik jullie beslissing toegejuicht; het was uit organisatorische en politieke redenen volstrekt legitiem, ja zelfs verstandig. Ik heb dat in de heftige discussies die er tussen de overige kandidaat-lijsttrekkers ontstond ook altijd benadrukt. Ook in Lunteren. Toen op het congres bleek dat Pim geen politieke zelfmoord had gepleegd, noch tegen een boom was gereden, heb ik staande het congres mijn kandidatuur ingetrokken. Nogmaals, niet dat dit veel om hakken had, maar omdat ik de kandidatuur van Fortuyn ten volle steunde.

Ik heb mij na de nodige bedenkingen aangemeld voor de groslijst van de Tweede Kamer fractie. Niet uit eigenbelang, maar uitsluitend uit altruïsme. Naïef zegt u? Idealistisch,

niet naïef. Hoewel; zijn we niet allemaal een beetje naïef? Ik heb lang gearzeld of ik mij zou aanmelden, vanwege het systeem waarvoor in oprechte overtuiging door u gekozen is; het districtenstelsel. Ik voorzag echter een Poolse landdag en ik heb dat Age Hartsuiker, waarmee ik een zeer plezierig contact heb, ook laten weten. Ik had de hoop dat een delegatie uit het bestuur, eventueel aangevuld met een tweetal ‘professionals’ uit de wervingssector, uit de groslijst een 50 tot 60 kandidaten zou selecteren en na een kort gesprek terug zou brengen tot circa 25, die dan op de lijst zouden worden geplaatst. Het congres van 10 maart zou dat voorstel ongetwijfeld geaccordeerd hebben.

Hoewel ik geen helderziende ben en geen politieke ervaring heb voorzag ik een proces met vele voetangels en klemmen. Helaas is dit ook gebleken. Er is afgeweken van afspraken die gemaakt zijn, hoewel ik dat om allerlei redenen nog kan billijken. Wat ik erger vind is dat ieder district zelf kan beslissen welk criterium men kan hanteren. In het district Drenthe is het criterium politieke ervaring, naar ik achteraf begrepen heb, zeer zwaarwegend geweest. De vraag is waarom. Natuurlijk kan ervaring in sommige opzichten belangrijk zijn, de ervaring van Westerterp komt ongetwijfeld zeer goed van pas, maar in andere opzichten zou dit wel eens zeer belemmerend kunnen zijn. Belemmerend voor een verfrissende kijk op het bedrijven van politiek. Wat is het belang van ervaring, als je vele jaren ‘actief’ bent geweest in de VVD en je bent niet in staat om je gedachten schriftelijk of mondeling naar voren te brengen. Hoe belangrijk is ervaring als je vele jaren ‘actief’ bent in Provinciale Staten en niemand heeft je in al die jaren ooit op een vernieuwende visie kunnen betrappen. Hoe betrouwbaar ben je als je in de oprichtingsvergadering van de districtsbesturen aangeeft dat

je niet beschikbaar bent voor de Tweede Kamer (omdat je deel uitmaakt van Provinciale Staten), je wordt voorzitter van een district, vervolgens trek je je tijdelijk terug als voorzitter en kandideert je alsnog. Wat is dan het belang van politieke ervaring?

Kennis begint waar ervaring ophoudt.

14 februari 2002

“Life is what happens to you while you’re busy making other plans”

John Lennon

Volksverlakkerij

PvdA-fractie leider Melkert vindt dat het afgelopen moet zijn met het sluiten van bankklokken in kleine plaatsen. Wat is het toch gemakkelijk om anderen te kapittelen, nota bene een privaatrechtelijk bedrijf, terwijl je weet dat het een loze kreet is. Het antwoord luidt: het scoort wel lekker, want iedereen wil toch graag alle voorzieningen in de directe omgeving. Het is de hypocrisie ten top.

Twee jaar geleden sprak Kok schande over ‘exhibitionistische zelfverrijking’ van de top van het bedrijfsleven, terwijl de inkomensdenvellering onder zijn politieke bewind bewust door is gegaan. Kok had en heeft de instrumenten om daarmee te breken.

Als Melkert het platteland zo belangrijk vindt, waarom heeft de PvdA dan de gemeentelijke herindeling zo verheerlijkt en actief ondersteund? Juist de gemeentelijke herindeling heeft er in ons land voor gezorgd dat voorzieningen verder van de burger af kwamen te staan. Waarom heeft de PvdA er dan niet actief voor gepleit het openbaar vervoer op het platteland fatsoenlijk te regelen en als één van de meest essentiële overheidstaken op te pakken. Waarom besluit de PvdA dan niet om overal fatsoenlijke internetverbindingen tot stand te brengen, zowel in de stad als op het platteland en juist dit soort investeringen als een typische overheidstaak op te vatten. Internet is één van de meest geëigende middelen om mensen direct betrokken te houden bij de samenleving. Ik zal u het antwoord geven: voor beleid moet je keuzes maken; daar stel je je bewust kwetsbaar mee op. Om je af te zetten tegen anderen hoef je geen keuzes te maken en het scoort veel beter. Om met Johan Cruijff te spreken: aanval is

de beste verdediging. Ik wist niet dat Melkert van voetbal houdt.

19 februari 2002

Zal er echt iets veranderen ná 15 mei?

Er is in de afgelopen decennia zelden zoveel opwinding geweest in aanloop naar de verkiezingen. Ook politiek inhoudelijk lijkt er veel in beweging te zijn. Thema die in het recente verleden taboe waren zijn nu openlijk onderwerp van discussie.

Op het economische vlak kunnen we constateren dat onze economie door een complex van factoren fundamenteel is verouderd en allerlei kenmerken vertoont van een lagelonenland met een hoge verborgen werkloosheid. Aspecten overigens die kenmerkend waren voor de Oost-Europese bureaucratie van vóór 1989.

Op het maatschappelijk vlak zijn we er getuige van dat we in woord snel afscheid aan het nemen zijn van de ‘gedoogcultuur’.

Al deze politieke, economische en maatschappelijke factoren vormen gezamenlijk de aanleiding voor de huidige maatschappelijke opwinding.

Is het met al die maatschappelijke opwinding denkbaar dat we aan de vooravond staan van een fundamenteel verandingsproces in onze maatschappij? Ik vrees dat het antwoord daarop ontkennend zal moeten zijn.

Er zijn twee voorwaarden om ingrijpende veranderingen in ons maatschappelijk bestel tot stand te brengen. Op de eerste plaats dient de politiek haar primaat terug te nemen en politiek breed gedragen tot een verandingsproces te besluiten. De tekenen zijn hoopgevend: vriend en vijand zijn het in meer of mindere mate eens met de analyse van Fortuyn. Als aan deze eerste voorwaarde wordt voldaan is er echter nog een tweede barrière.

De politiek, parlement en regering, lijken niet in staat te zijn onze maatschappij zo in te richten dat er ook daadwerkelijk een fundamenteel veranderingsproces in gang wordt gezet. Dat heeft niet alleen te maken met de complexiteit van onze maatschappij, maar ook en misschien nog wel meer met de grootte van de ambtelijke organisatie en de in die organisatie werkzame personen. Je kunt wel 25 procent minder ambtenaren willen, maar dat gaat voorbij aan de essentie en de implicaties van een dergelijk veranderingsproces. Het aanpakken van deze bureaucrazy zou de grootste naoorlogse operatie kunnen worden, die tussen de vijf en tien jaar zal vergen en geleid dient te worden door zeer deskundige en politiek acceptabele personen.

Elke verandering in onze maatschappij leidt onvermijdelijk tot een botsing met de overheid, op elk niveau, aangezien zij per definitie het meeste belang heeft bij het in stand houden van de huidige situatie. Het paradoxale is echter dat veranderingen slechts mogelijk zijn vanuit diezelfde overheid, gezien haar alles overheersende macht.

De kans dat er ná 15 mei dus daadwerkelijk een veranderingsproces op gang komt is mijns inziens dan ook klein, ook al doet een electorale omwenteling anders hopen of vermoeden.

14 maart 2002

Is er echt iets veranderd ná 15 mei?

Het is onvoorstelbaar en nauwelijks te verklaren hoe in enkele maanden tijd het overgrote deel van onze samenleving zich bewust is geworden van de problemen waarmee onze samenleving thans geconfronteerd wordt. De oorzaken zijn uiteraard veel minder recentelijk dan ons collectieve bewustzijn. Sommigen schrijven de wortels van de problemen toe aan de zestigerjaren.

De vraag is echter wat het echte probleem is. Files, wachtlijsten in de zorg, burgerlijke apathie zijn allemaal symptomen van dezelfde ziekte: bureaucrazy. Zelfs de economische recessie, waarin Nederland de facto sinds begin 2001 verkeert, is voor een niet onbelangrijk deel het gevolg van deze ziekte. De burgerlijke apathie is dankzij Leefbaar Nederland en Pim Fortuyn in rap tempo verdwenen, de overige symptomen zijn dat voorlopig nog niet.

Het is moeilijk de oorsprong exact aan te geven van deze ziekte, maar het heeft onmiskenbaar te maken met onze toenemende welvaart. Met die groeiende materiële welvaart in enkele decennia is ook in toenemende mate een beroep gedaan op de overheid om door middel van regels en beleid die welvaart te institutionaliseren tot een verzorgingsstaat. Diezelfde overheid heeft niet alleen zichzelf door de regelgeving sluipenderwijs vleugellam gemaakt, maar tevens de maatschappij in een verstikkende houdgreep genomen.

In 1978 verscheen het rapport *Decentralisatie van Rijkstaten: plan van aanpak voor de advisering over concrete decentralisatiemogelijkheden*. Het advies aan de minister werd geschreven door de Raad voor de Territoriale Decentralisatie, een orgaan dat kort daarna is omgedoopt tot Raad voor

het Binnenlands Bestuur. Het is een verkennende studie naar taken en bevoegdheden van de verschillende overheidsniveaus.

De actualiteit van dit thema is even verrassend als beschaamd. Of anders geformuleerd: we hebben in 24 jaar maatschappelijke ontwikkeling geen vooruitgang geboekt in het proces van het functioneren van onze overheid. Integendeel. Als we echt de maatschappelijke problemen waarmee wij thans manifest worden geconfronteerd willen aanpakken, dan ontkomen we er niet aan de discussie over het echte probleem tot op het hoogste abstractieniveau te voeren.

Dat betekent dus niet dat we a priori kunnen stellen dat 25 procent van alle ambtenaren zal moeten verdwijnen, noch dat we als uitgangspunt hanteren dat er geen cent extra naar de gezondheidszorg mag. Dat zou overigens goed de uitkomst van die discussie kunnen zijn.

De uitslag van de verkiezingen maakt mij hoopvol dat we bereidt zijn die discussie eindelijk ná 24 jaar in de volle breedte op te starten. De schermutselingen rond de vorming van een nieuw kabinet stemmen mij somber als het gaat over de vraag of het achterliggende probleem onderkend wordt door de politiek. De politiek laat zich keer op keer verleiden tot uitspraken over de zichtbare en tastbare symptomen, zonder de achterliggende oorzaak ter sprake te brengen.

Zonder die discussie zal er nooit een overheidsapparaat ontstaan dat in staat is de functie te vervullen waarvoor zij in een democratie in het leven is geroepen: uitvoering geven aan de wensen van een samenleving overeenkomstig de politieke verhoudingen. Het is niet vreemd dat steeds meer niet-politici roepen dat de overheid als een bedrijf moeten worden gerund; zij weten dat ook de overheidsorganisatie

vroeg of laat tegen principes van effectiviteit en efficiency aanloopt. Dat is thans in veel opzichten het geval. Ook een overheidsorganisatie moet 'mean and lean' zijn en niet boven een bepaalde schaalgrootte opereren om te voorkomen dat er geen enkele relatie meer is tussen de input en de output van deze organisatie.

In de kern hebben alle maatschappelijke problemen te maken met het functioneren van onze overheid, ongeacht politieke of ideologische overtuiging over de taken en bevoegdheden van die overheid.

De reorganisatie van de overheid zal dan ook pas ter hand kunnen worden genomen als alle politieke partijen de noodzaak tot die discussie over de taken en bevoegdheden van de verschillende overheden onderkennen.

Zonder die unanieme steun is elke poging tot reorganisatie van de overheid gedoemd te mislukken.

De inhoudelijke reorganisatie van de overheid als uitkomst van die discussie kan niet worden overgelaten aan één minister, noch aan de gezamenlijke ministerraad. Het moet een organisatorisch proces zijn om de gewenste effectiviteit en efficiency te bereiken. Gezien de complexiteit van dat proces en de onvermijdelijke weerstand, niet alleen vanuit dat overheidsapparaat, zal het de grootste naoorlogse operatie zijn voor de komende tien jaar, vergelijkbaar met het Marshallhulpplan. Er zijn maar heel weinig mensen in staat aan een dergelijk mammoetproject leiding te geven: Hans Weijers en Marten Oosting zouden dat kunnen. De vraag is of zij dat willen, maar meer nog is de vraag of wij dat met z'n allen willen.

Als we dat debat op de agenda krijgen dan zullen we in staat blijken te zijn om niet alleen in economische zin, maar ook in democratische zin veel rijker te worden. Weet u trouwens

wie de minister van Binnenlandse Zaken was in 1978 onder wiens verantwoordelijkheid het bovenvermelde rapport het levenslicht zag? Inderdaad: Hans Wiegel.

31 juli 2002

Geloof

Nederland Anno Domine 2002: mijn vader woont in een dorp aan de IJssel. Van maandag tot en met zaterdag wordt hij gegroet door buren en kennissen, van zowel zijn eigen geloofsovertuiging als van de andere geloofsovertuiging. Op zondag niet door die laatste categorie. Nederland 02-02-2002: Willem-Alexander en Maxima geven elkaar het ja-woord in een ‘oecumenische’ dienst, althans in een dienst waarin respect is voor elkaars overtuiging. Wat een fantastisch stel.

31 juli 2002

“Je kunt niet gelukkig worden, je kunt alleen gelukkig zijn”

Te veel.

Er zijn te veel managers, bureaucraten, regels, mensen die op of onder de armoedegrens leven, beleggingsfondsen, adviseurs, televisiezenders, subsidies, enquêtes, geboden, oorlogen, woorden, ambtenaren, auto's, keuzemogelijkheden, bijna-ongelukken, spanningen, siliconen, onderzoeken, ego's, volgelingen, religies, bekende Nederlanders, waarheden, deskundigen.

Er is te weinig samenleving.

11 november 2002

“De hel, dat zijn de anderen” Jean-Paul Sartre

Ontstatelijken en vermaatschappelijken

Door centralisatie en de daarmee samenhangende afnemering van de beslissingsvrijheid van de lagere overheden is het zowel voor de lagere overheden zelf als voor de burger steeds moeilijker om voldoende invloed uit te oefenen op beslissingen die hun directe omgeving betreffen. Beslissingen worden niet zelden genomen op een hoger niveau dan noodzakelijk is. Niet alleen uit overwegingen van doelmatigheid, maar vooral ook vanuit democratisch gezichtspunt is dat minder gewenst.

Bovenstaande is geen citaat uit een ambtelijke notitie uit het jaar 2002, maar een passage uit “Decentralisatie van rijkstaken: Plan van aanpak voor de advisering over concrete decentralisatiemogelijkheden”. Het advies aan de minister is geschreven door de Raad voor de Territoriale Decentralisatie, een orgaan dat kort daarna is omgedoopt tot Raad voor het Binnenlands Bestuur. Weet u uit welk jaar dit advies stamt? Inderdaad: uit 1978!

Onze democratie is misschien niet dood, maar verkeert al jaren in coma. We leven in een radio-en-televisie-enquetedemocratie. Het functioneren of beter gezegd het niet-functioneren van de overheid is de belangrijkste reden voor deze situatie. Onze bureaucrazy verstikt alles: elke poging om hier verandering in aan te brengen smooit in de kiem. Er zijn twee politici van naam en faam die geprobeerd hebben daar iets aan te veranderen. Op de eerste plaats Ed van Thijn die rond hetzelfde jaar 1978 al een poging deed het debat over de taken, bevoegdheden en verantwoordelijkheden van de overheid op te zetten. Een jaar of 13 geleden heeft ook Frits Bolkenstein dit geprobeerd. Beiden zijn jammerlijk gestrand in hun poging. Het geeft aan hoe on-

voorstelbaar moeilijk het is dat debat zelfs maar op de agenda te zetten. Herman Wijffels, voorzitter van de SER, doet een hernieuwde poging tot een maatschappelijk debat en spreekt in dit verband over ontstatelijken en vermaatschappelijken. Als zelfs de voorzitter van het belangrijkste adviesorgaan in ons land spreekt over de noodzaak tot een grondige discussie over de taken en bevoegdheden van de overheid, dan is er toch echt iets scheefgegroeid. Krijgt hij het onderwerp dan eindelijk op de politieke agenda?

22 december 2002

“To create a just society is not a matter of shooting some people and jailing others-it is a matter, rather, of recognizing that we are, collectively, victims of a situation or a system, and to seek our universal liberation.”

David McReynolds

Geldverspilling

Al maanden worden we gebombardeerd door de reclame-spotjes van NUON en Essent. Met geld van u en mij wordt voortdurend geprobeerd ons als klant binnen te halen. Vanaf 1 januari 2004 kunnen ook particulieren in vrijheid kiezen wie we als leverancier willen van onze energie. Wat is eigenlijk de achtergrond van dit reclamebombardement en wat levert het onze maatschappij op aan maatschappelijk nut?

De achtergrond ligt in de veronderstelling dat de energieleveranciers inefficiënt georganiseerd zijn, dat we daarom teveel voor het product energie betalen en dat het ons dus voordelen oplevert als we deze leveranciers vrij laten concurreren.

Dat deze organisaties inefficiënt zijn georganiseerd, zoals overigens de meeste (semi)overheidsbedrijven, lijkt evident maar verbazend genoeg slaagt niemand erin dit aan te tonen. Eigenlijk is het ook weer niet zo verbazingwekkend als we ons de vraag stellen wie er belang heeft bij het vaststellen van het feit dat deze organisaties niet efficiënt zijn georganiseerd. Van het management van de bedrijven zelf hoeven we niet al te veel illusies te koesteren. De consumentenbond heeft dit werkterrein nog niet ontdekt en ontbeert bovendien de expertise om dit gedegen te onderzoeken. Ook van de aandeelhouders, Provincies en Rijk, hebben we niet veel te verwachten; zolang die aandeelhouders nog dividend ontvangen zullen ze zich koest houden.

Wat levert de vrije concurrentie tussen de energieleveranciers naar verwachting op? Niets, helemaal niets. Circa 25 procent van de gebruikers zal van leverancier switchen, per saldo zal er niets veranderen aan het werkelijke probleem, te weten een te hoge prijs door een inefficiënte organisatie. In

economische termen: er is sprake van een oligarchie of monopolistisch kartel. Wat er wel gebeurt, is dat met ons belastinggeld getracht wordt te voorkomen dat nieuwkomers met succes op deze markt gaan opereren. Vrije concurrentie lijkt de aangewezen weg om de scherpste prijs voor een product te realiseren, maar zoals zo vaak is er sprake van oneerlijke concurrentie. Een ander voorbeeld van paracommercie door de energiemaatschappijen is het feit dat zij zich op de installatiemarkt begeven. Een vorm van kruissubsidiëring, omdat niemand erop toeziet of dit in de missie van de energiebedrijven past en of dit kostendekkend geschiedt. Deze vorm van liberalisering van de energiemarkt leidt dus tot niets. Ook hier geldt: als de politiek haar primaat niet neemt zal de bestaande situatie niet veranderen. Welke politicus zal dit oppakken?

30 december 2002

“Armoede wordt door velen die daaronder lijden en door de meesten die dat niet doen als een onaangename zaak beschouwd”
J.K. Galbraith

ANWB: een veelkoppig monster

Bijna vier miljoen Nederlanders zijn lid van de vereniging ANWB. Het is daarmee de grootste Nederlandse vereniging en zelfs één van de grootste van Europa. Iedereen kent natuurlijk de meest oorspronkelijke van alle ANWB-diensten: de wegenwacht. Er zullen weinig mensen zijn die moeite hebben met deze monopolistische dienstverlener, omdat men naar mijn verwachting allemaal een redelijk goed gevoel heeft bij de prijs-kwaliteitverhouding van deze dienst.

Het wordt echter al wat schimmiger als deze reus op lemen voeten in staat blijkt om Tineke Tolpoort van haar dwaze tolpoortjes af te helpen. Op zichzelf zullen er weinig mensen zijn die er rouwig om zijn dat dit ultieme staaltje van paternalisme de tekentafel niet heeft verlaten. Toch geeft het te denken dat er een niet-politieke organisatie nodig is om het beleid van een minister om te buigen. Fijn dat pressiegroepen in ons land nog invloed hebben, maar als er een schaduwkabinet onder leiding van Guido van Woerkom opereert, dan is het wellicht toch tijd dat we ons achter de oren krabben.

Ronduit afkeurenswaardig is het dat deze maatschappelijke en economische factor van betekenis paracommercie bedrijft. Hoe moeten we het anders noemen dat deze bijna-staatsorganisatie-van-alle-Nederlanders in haar winkeltjes zelfs kleding verkoopt. Is de kledingbranche zo slecht georganiseerd dat die arme leden ook nog goedkoop aan een jas moeten worden geholpen?

Het is hier niet de politiek die de missie van deze organisatie bepaalt, maar de leden. En dat zijn er zoals gezegd heel wat, dus wie is bereid om zich tegen de eigen organisatie te ke-

ren? Waarschijnlijk helemaal niemand, te meer daar je jezelf niet populair maakt met zo'n actie.

Van de leden is een dergelijke actie zeker niet te verwachten, want wie gaat er in zijn eigen vlees snijden.

Niettemin durf ik te stellen dat het de plicht is van de politiek om van een dergelijke unieke organisatie als de ANWB te verlangen, nee te eisen, dat zij zich zeer terughoudend opstelt op terreinen die uitstekend bediend kunnen worden door privaatrechtelijke bedrijven, ondernemingen dus. Er zou een wet op de paracommercie moeten komen. Nee, toch niet: er zijn meer dan genoeg wetten.

30 december 2002

Intellectueel Autisme

Stroming, ontstaan aan het begin van de eenentwintigste eeuw in Nederland, van mensen die heel goed aan zichzelf kunnen uitleggen waarom ze zo slecht naar andere mensen luisteren.

De stroming van ‘intellectueel autisme’ schijnt vooral onder bestuurders van D66 veel aanhang te hebben.

17 januari 2003

Economen

Al decennia houden twee stromingen binnen de economische wetenschap elkaar in een houdgreep. De ene stroming heet het monetarisme en de andere stroming wordt vernoemd naar de econoom Keynes.

Gesimplificeerd kun je stellen dat sociaal-democraten meer gecharmeerd zijn van Keynes en de liberalen meer aanhanger zijn van het monetarisme. De vraag is al heel lang legitiem welke stroming de beste resultaten oplevert voor de economie van een land, zo u wilt voor de wereldeconomie.

In elke verkiezingsstrijd, dus ook in de laatste, laaide deze discussie weer hoog op. De instantie die de verkiezingsprogramma's van de politieke partijen doorrekent is het Centraal Plan Bureau. Het CPB wordt door de politici met grote omzichtigheid benaderd, tenslotte kan zij de geloofwaardigheid van een politiek programma en daarmee van een politieke partij maken en breken. Er is dus sprake van een afhankelijkheidsrelatie tussen het CPB en haar clientèle en dat is per definitie gevaarlijk, zeker als de onafhankelijkheid en expertise boven elke twijfel verheven dient te zijn.

Persoonlijk heb ik nooit aanleiding gezien veel vertrouwen te hebben in de deskundigheid van economen en de voorspellende kracht van hun economische modellen, maar wat de economen van het CPB het afgelopen jaar naar buiten brachten kan ik slechts 'broddelwerk' noemen. Het CPB heeft in de afgelopen anderhalf jaar een keer of vijf een bijgestelde 'voorspelling' naar buiten gebracht van de groei van de Nederlandse economie. Het CPB opereert als een weerman die gaandeweg de dag het weer voor morgen drie keer bijstelt. Als die weerman een dergelijk gedrag vertoont

wordt hij weggehoond, het CPB daarentegen geniet nog steeds verbazingwekkend veel vertrouwen.

Ik mag hopen dat de politieke partijen het probleem van deze geïnstitutionaliseerde ondeskundigheid eens aan durven pakken. Ik raad ze wel aan dit gezamenlijk te doen, anders zullen zij de slag met dit instituut onherroepelijk verliezen.

17 januari 2003

“Where is the life we have lost in living.

Where is the wisdom we have lost in knowledge.

Where is the knowledge we have lost in information.”

T.S.Eliot

A Year After

Het is een jaar geleden dat Pim Fortuyn werd vermoord. Ik vraag me af wat er in het afgelopen jaar allemaal gebeurd is. Het lijkt of ik een black-out heb gehad, dat een deel van mijn harde schijf is gewist.

Op de bewuste avond van 6 mei werd ik door een goede vriendin telefonisch op de hoogte gesteld van de moord op Fortuyn. Ik stond op een camping in Toscane te genieten van het Italiaanse leven en verheugde mij op de verzilvering van de grote ommezwaai die Fortuyn in de Nederlandse politiek en de Nederlandse samenleving inmiddels in gang had gezet. Of beter: de ommezwaai die heel voorzichtig door Leefbaar Nederland in gang was gezet en die dankzij de synthese met de persoon Fortuyn uitgroeide tot een maatschappelijke revolutie. Opgewonden was ik in de maanden ervóór. Voor het eerst sinds 1966 was er weer een stroming die de verstikkende, lamlendige Jan Saliegeest in onze maatschappij kon doorbreken. Nooit heb ik, ondanks aandrang daartoe van anderen, de behoefte gehad om mij aan te sluiten bij de LPF. De persoon Pim Fortuyn had iets dat ik bij de nieuwe aanhangers nooit heb kunnen ontdekken. Het demythologiseren van Fortuyn heeft snel om zich heen gegrepen dankzij de LPF en dankzij de broer van Fortuyn. Dat is buitengewoon spijtig, vooral omdat we veel van Fortuyn hadden kunnen leren. Een woord dat ik altijd geassocieerd heb met Fortuyn is gezagsallergie. De Nederlander wil aan niemand verantwoording afleggen, omdat de gezagsdragers negatief beoordeeld worden. Het is de ultieme fase van het proces van secularisatie dat tientallen jaren geleden in gang is gezet: de mens wil op de stoel van God zitten. Tegelijkertijd bestaat er bij een grote groep burgers behoefte aan een

sterke leider, die primair gezien wordt als de verpersoonlijking van de Grote Onvrede.

Deze ambivalente gevoelens zijn tot leven gewekt door Fortuyn, maar zijn door Fortuyn niet meegenomen in zijn graf.

29 april 2003

Blijvend dom

Samen met mijn partner probeer ik onze drie kinderen op te voeden tot zelfdenkende individuen met een gevoel voor gemeenschapszin. Dat wil zeggen dat ik ze niet overlaad met regels, maar dat ik ze zelf keuzes leer maken in dit leven.

Ik zorg dat ze zowel van goede als van foute beslissingen leren.

Maakt een kind keer op keer dezelfde fout dan kun je niet anders concluderen dan dat het lerend vermogen beperkt is met alle consequenties van dien.

Met een organisatie of een maatschappij is dat in principe hetzelfde. Als werknemers in een organisatie keer op keer terugvallen in traditionele fouten, dan zal de organisatie op de lange termijn niet overleven. Het management heeft daarin overigens een belangrijke voorbeeldfunctie.

Kijken we naar onze maatschappij dan zien we dat een bepaald gedrag zichzelf voortdurend kopieert. In tijden dat het goed gaat met onze economie geven we veel geld uit, in tijden van tegenwind houden we de hand op de knip of gaan we zelfs fors bezuinigen.

Hoe logisch en onschuldig dit gedrag voor individuen en gezinnen ook is, voor een maatschappij als geheel is dit niet alleen contraproductief, maar op langere termijn zelfs rampzalig.

Ik verkoop aandelen als het aandeel hoog genoteerd staat op de beurs en koop aandelen als de beurs een lage stand kent. Dit heet anticyclisch denken.

Bedrijven moeten in tijden van hoogconjunctuur vet op de botten kweken, want in tijden van laagconjunctuur kan dat niet meer. Dus vallen in tijden van laagconjunctuur het eerst

die bedrijven om die verzuimd hebben om in goede tijden een buffer te vormen. Een buffer uitgedrukt in financieel weestandsvermogen of in innovatievermogen.

Ons overheidsbestuur maakt in de kern voortdurend diezelfde fout: er wordt veel geld uitgegeven als het goed gaat met de economie en er dus veel belastinggeld binnenkomt. Is er sprake van economische stilstand of recessie dan wordt er bezuinigd. Dat wordt vooral bepleit door mensen die een slecht ontwikkeld lerend vermogen hebben en die persisteren in hun geloof dat datgene wat geldt voor een gezin ook geldt voor een maatschappij. Het is de bekende discussie tussen de aanhangers van het monetarisme en de aanhangers van Keynes.

Blijven de gevolgen van een verkeerd beleid van een bedrijf beperkt tot het bedrijf en de directe omgeving, een verkeerd beleid van de overheid heeft consequenties voor vrijwel iedereen en voor langere tijd. Toen het goed ging met onze economie hadden we de moed moeten hebben ons overheidsapparaat 'mean and lean' te maken. Slank en sober dus. Nu we eindelijk tot de conclusie komen dat we de facto al twee jaar in een recessie verkeren, proberen we met alle middelen overheidsinkomsten en -uitgaven in evenwicht met elkaar te brengen, bijvoorbeeld door nu het aantal ambtenaren fors te verminderen. Dat is niet alleen onverstandig, zeker op dit moment, maar het zal ook niet lukken. En dat is dan weer een geluk bij een ongeluk. We staan overigens nog maar aan het begin van de economische recessie, die zich naar mijn verwachting nog scherper zal gaan aftekenen.

Laten we nu alvast afspreken dat we over drie jaar, als we uit deze economische recessie omhoog aan het klimmen zijn, echt een begin maken met een sober overheidsapparaat.

Daarmee geven we te kennen dat we echt leren van het verleden.

22 mei 2003

NNBT

Het Noord-Nederlands Bureau voor Toerisme heeft surséance van betaling aangevraagd. Het lot van deze organisatie is in handen gelegd van een bewindvoerder. Die zal een schaap met vijf, nee zes poten moeten zijn om het NNBT van een definitieve ondergang te redden: een 'mission impossible'.

Hoor de wolven huilen. Verbazing, ja zelfs verbijstering maken zich meester van politici, die een diepgaand onderzoek eisen naar de gang van zaken. Voor iemand met een flinke dosis gezond verstand is de huidige situatie niet verbazingwekkend.

In 1997 vroeg een statenlid wat er naar mijn mening moest gebeuren om de nieuw te vormen organisatie tot een succes te maken. Ik stelde een wedervraag: waartoe bent u als Staten bereid om de nieuwe organisatie tot een succes te maken?

Die vraag blijft tot op heden onbeantwoord.

Vanuit drie windrichtingen zijn mensen samengedreven in een ruimte ergens in Noord-Nederland. Getekend en geketend, zonder de juiste middelen en instrumenten om met elkaar een volwaardige partner te worden van het toeristisch recreatieve bedrijfsleven in Noord-Nederland. Zonder een adequate organisatie met dito financiële middelen is elke organisatie in een dergelijk complexe politieke context gedoemd om te falen.

Individuele ondernemers valt niets te verwijten, de brancheorganisatie van de ondernemers des te meer. Ook zij bleek meer en meer ten prooi te vallen aan politieke motieven.

Mijn gedachten gaan naar de ondernemers die zich in kleine groepjes zullen verenigen om Drenthe, Friesland en Groningen op de toeristische kaart te zetten.

27 mei 2003

Gezagsallergie

Nederlanders hebben grote moeite gezag te accepteren. Luisteren we naar mannen als Harry de Winter en Herman Heinsbroek dan blijkt dat ze van zichzelf zeggen dat ze niet in staat zijn hiërarchisch onder iemand te functioneren. Ze kunnen niet accepteren dat iemand een beslissing neemt die afwijkt van de eigen zienswijze. Toch hebben ze ooit in het verleden gefunctioneerd onder de leiding van iemand. Door verkoop van hun financiële belangen konden ze zich volledig richten op hun favoriete bezigheden, zonder verantwoording af te hoeven leggen tegenover anderen. Ik denk dat de levenswandel van deze heren exemplarisch is voor c.q. een wens is van heel veel Nederlanders.

In de hoogconjunctuur van de tweede helft van de negentiger jaren is het aantal ZZP'ers, dat zijn zelfstandigen zonder personeel, gestegen tot meer dan tweehonderdduizend. De motivatie om zelfstandig ondernemer te worden en dus ontslag te nemen lag vrijwel altijd in het gevoel dat men voor de portemonnee van de baas werkte. Men was van oordeel dat alleen een hoger inkomen te verwerven was met een grotere individuele vrijheid en dus nam men ontslag.

Ook uit ervaringsonderzoek onder yuppen die bij het Amerikaanse Microsoft werkten en die in de internethype veel geld verdienden met personeelsopties, blijkt dat ze wel bleven werken, maar dat ze bij een klein verschil van inzicht met een leidinggevende direct ontslag namen; men wilde zich niet laten commanderen. De werkelijke aard van het beestje kwam dus boven als men zich niet meer financieel gebonden voelde. Het probleem van wat ik aan zou wil duiden met gezagsallergie doet zich dus niet alleen bij Neder-

landers voor, maar kennelijk in brede zin bij de Westerse mens.

Deze gezagsallergie kan verregaande consequenties hebben voor de toekomst van organisaties, gezien als een min of meer tijdelijke vorm van samenwerking tussen mensen. Het heeft zeker al consequenties voor onze maatschappij, gezien als een andere vorm van samenwerking tussen mensen.

Is hier sprake van een vorm van permanente zelfoverschatting door individuen in hun zucht naar materiële welvaart of is hier iets anders aan de hand?

Een recente, internationale studie onder managers leert dat Nederlandse managers minder dan hun buitenlandse vakbroeders tevreden zijn over het topmanagement ten aanzien van visie en daadkracht. Toch vertrekken Nederlandse managers minder snel uit eigen beweging dan in andere landen, omdat ze tevreden zijn over de cultuur van openheid in hun organisatie.

Uit deze paradox trek ik de conclusie dat Nederlandse managers twee onvereenigbare situaties nastreven, namelijk én een democratische structuur en cultuur in de organisatie én de behoefte aan een sterke leider. Deze ambivalente houding leidt tot besluiteloosheid, bureaucratie en berusting.

Deze houding zie ik niet alleen bij managers, maar ook bij politici en bij burgers, kortom in onze hele maatschappij.

We zijn beland in de ultieme fase van secularisatie: de mens wil op de stoel van God zitten, zelfs als hij niet gelovig is. Al is het maar om te voorkomen dat iemand anders op die stoel gaat zitten.

18 juni 2003

Wie bestuurt dit land eigenlijk?

De diagnose luidt: Nederland is ziek, doodziek.

De bureaucrazy, de gezagsallergie waar de Westerse mens mee behept is, het intellectuele autisme dat politieke partijen nog steeds kenmerkt, het (non) integratiebeleid zijn aspecten die onze Nederlandse samenleving typeren. We accepteren geen gezag als dat gezag een inperking van onze individuele vrijheid betekent.

We besteden in Nederland 330.000 uren aan de inzet van politie bij voetbalwedstrijden. Dit is evenveel als de inzet tot het stimuleren van het innovatievermogen van het midden- en kleinbedrijf. Het is dus niet verwonderlijk dat Nederland inmiddels een bedroevende positie inneemt als het gaat om het innovatievermogen.

Het feit dat één vrouw, die in het verleden omgang zou hebben gehad met een crimineel, in staat is Nederland in journalistiek én politiek opzicht wekenlang bezig te houden zegt veel over diezelfde samenleving.

De discussie rond de hoge salarissen van topbestuurders en dj's in zowel de publieke als private sector toont allerlei zaken aan. Op de eerste plaats dat al dan niet exhibitionistische zelfverrijking van alle tijden is en niet gebonden is aan politieke voorkeur. Ook mensen die een sociaal-democratische politieke voorkeur prediken deinzen er niet voor terug hoge beloningen te accepteren dan wel af te dwingen. Kijk naar Barend & Van Dorp, Paul Witteman, Paul de Leeuw, Ruud de Wild en kijk naar de onwaarschijnlijke bedragen die zij incasseren. Nog niet zo lang geleden spraken we over 'salonsocialisten': mensen die links lullen en rechts vullen. Akkoord, van mensen die verbonden zijn aan de niet-publieke omroepen kun je zeggen dat die belo-

ningen niet uit de belastinggelden gefinancierd worden. Hoewel? De begrippen publiek en privaat zijn slechts kapstokken; uiteindelijk moeten we als burgers van dezelfde samenleving alles met elkaar opbrengen.

Het tweede aspect dat uit deze zaken naar voren komt is dat deze mensen kennelijk hun gang kunnen gaan en gedekt worden door mensen die in strikt formeel hiërarchisch opzicht boven deze mensen staan. Klaarblijkelijk nemen die mensen hun verantwoordelijkheid niet of staan volledig achter deze beloningen.

Een laatste aspect is het totaal ontbreken van regie in deze processen.

Wie bestuurt dit land eigenlijk?

De overheid, als verzamelnaam van zowel politieke als ambtelijke personen en organisaties zou in deze processen, hetzij middels wetgeving, hetzij in organisatorisch opzicht, de beleidsbepalende factor moeten zijn.

De overheid, met het kabinet als meest geprononceerde instrument van die overheid is klaarblijkelijk niet in staat processen conform communis opinio aan te passen.

Daarmee is onze samenleving *de facto* stuurloos.

Aangezien analyses op zichzelf geen verandering brengen in een situatie kunnen we ons afvragen wat er zou moeten gebeuren om een eind te maken aan deze stuurloosheid.

De verleiding is groot om de oplossing te zoeken in het afschaffen van onze parlementaire democratie. In de praktijk blijkt vaak dat deze schijnoplossing in populariteit omgekeerd evenredig is met de economische situatie en met de hoogte van de sociale- en inkomensklasse van mensen. Dat maakt de huidige situatie nog steeds zo gevaarlijk in Nederland.

Anderen spreken over ‘ontstatelijken en vermaatschappelijken’ als oplossingsrichting.

De kern van de oplossing, voor zover we daarvan kunnen spreken, ligt bij hetzelfde orgaan dat ook het probleem of tenminste de katalysator van het probleem vormde: de overheid.

Meer in het bijzonder het parlement, in theorie de spreekbuis van die overheid én van onze samenleving.

Zolang niet alle 150 leden van de Tweede Kamer overtuigd zijn van de ernst van de situatie waarin we in economisch, maatschappelijk en cultureel verkeren, komt er geen kentering.

Zolang de oppositie in het parlement niet in grote lijnen dezelfde oplossingsrichting voor ogen heeft als de regeringspartijen zal elk beleid en elke strategie gedoemd zijn te falen. De gedachte om *dus* te vluchten in een nationaal kabinet is echter evenmin zinvol, omdat dan de discussie zich zal verplaatsen van het parlement naar het kabinet.

Veranderingen, zowel organisatorische als maatschappelijke, hebben alleen kans van slagen als alle betrokkenen in grote lijnen dezelfde analyse delen van de oorzaken van de huidige, ongewenste situatie en de noodzaak inzien van veranderingen.

Dat zal ongetwijfeld consequenties hebben voor de rechten en plichten van het individu. De ultieme vraag luidt dan ook: voor wie kiezen we uiteindelijk? Voor de samenleving of het individu?

23 oktober 2003

Wakker worden! Zijn jullie daar nog?

Aan het eind van het jaar stapelen de overpeinzingen zich op, evenals de voorspellingen. Hoe zal het jaar 2003 de geschiedenis ingaan?

Op het economisch vlak kunnen we concluderen dat we feitelijk al ruim twee jaar in een recessie zitten. Daarbij is het niet zo belangrijk of we net aan de goede of de verkeerde kant van de nul zitten, dat is 'slechts' een optelsom van veel factoren. Fundamenteler is de structuur van onze economie, omdat dat ook iets zegt over de toekomst van onze economie. Die structuur stemt tot droefheid: de concurrentiepositie van het bedrijfsleven holt al jaren achteruit, door een combinatie van gebrek aan innovatiekracht en een uiterst belabberd imago van het ondernemerschap. Wie wil er nog ondernemer worden, zijn of blijven? Het gebrek aan ondernemers zal de komende jaren nog veel nijpender worden, als veel familiebedrijven door gebrek aan interesse van de beoogde opvolgers met een managementprobleem worden geconfronteerd. Een verschijnsel dat het voortbestaan van veel organisaties nog verder verzwakt is de allergie voor het gezag: steeds meer mensen willen niet meer in een organisatie voor een baas werken. Ten aanzien van het te voeren beleid heerst er een strijd tussen monetaristen en Keynesianen, met de economen van het CPB in een deerniswekkende hoofdrol; zijn laten zich meetrekken in het politieke getouwtrek. Wie verandert er iets aan deze situatie?

Op het politieke vlak kom ik tot de conclusie dat we in een vacuüm terecht zijn gekomen. We hebben weliswaar een kabinet, maar de door het kabinet beoogde veranderingen zullen niet het gewenste effect hebben, hooguit een optisch effect zoals bij de WAO. Mensen hebben de bereidheid pijn

te lijden, maar alleen als er zicht is op een betere toekomst en als de pijn in de beleving van mensen eerlijk verdeeld is. Het ontbreekt aan zowel politiek als maatschappelijk draagvlak. Nog steeds wordt het stipuleren van de verschillen tussen de politieke richtingen belangrijker gevonden dan het gezamenlijk bestrijden van de crisis. Dit gebrek aan politieke eenheid heeft ook consequenties voor onze rechtsprekende macht en ons justitieel apparaat. De juridische mogelijkheden om een individueel belang van een burger te laten toetsen zelfs na democratische besluitvormingsprocessen leiden dagelijks tot onbegrip en frustraties. Zelfs binnen politieke organisaties doet zich een ambivalentie voor: we stellen niet alleen eisen aan het democratische gehalte van elk besluitvormingsproces, we hebben tegelijkertijd een onstuitbare behoefte aan een sterk leiderschap. Wie kan er iets veranderen aan deze situatie?

Op het sociale vlak zijn de problemen een direct gevolg van de economische en politieke problemen. De toenemende inkomensdenivellering, of zo u wilt de als oneerlijk ervaren verdeling van de lasten leidt tot schrijnende individuele situaties en maatschappelijk tot steeds minder coherentie, of zo u wilt tot minder samenleving. Een zeer gevaarlijke ontwikkeling, vooral voor de langere termijn. Overigens is het goed om te bedenken dat ook onder Kok het toptarief voor belasting- en premieheffing verlaagd werd, om aan te geven dat noch sociaal-democraten, noch confessionelen, noch liberalen uitsluitend schuldig zijn aan de huidige situatie. Wie wil er iets veranderen aan deze situatie?

Op het culturele vlak zijn de problemen nog fundamenteler. We bieden een huis aan mensen die elders hun thuis hebben. Hoewel islamieten veel overeenkomsten hebben met de ‘fundamentalisten van de Veluwe’ is er één cruciaal ver-

schil: bij de laatste groep is er alleen op zondag sprake van totale afzondering. Daar waar geen enkele bereidheid is tot integratie, is totale segregatie even legitiem als effectief. Wie heeft de moed iets aan deze situatie te veranderen?

Er zijn in de afgelopen twee jaar door wijze mensen, die ook in maatschappelijk opzicht veel aanzien genieten, briljante analyses gemaakt van de problemen in onze maatschappij. Hoe komt het dan toch dat er tot nu toe nog zo weinig vooruitgang is geboekt?

Het probleem én de oplossing liggen bij de overheid. Wie heeft de regie in onze maatschappij? Niemand, omdat de gezamenlijke politieke partijen die de regie zouden moeten voeren niet *willen* voeren en degene die de regie *wil* voeren, zijnde het kabinet, de regie niet *kan* voeren.

Fortuyn heeft veel los gemaakt; alleen de politieke partijen *gezamenlijk* kunnen zijn karwei afmaken.

28 december 2003

“The tragedy of life is not that it ends so soon, but that we wait so long to begin it.”

Europa: doe maar niet!

Het instituut Europa neemt bizarre vormen aan.

Ooit bedoeld om te voorkomen dat twee van haar lidstaten in de toekomst weer eens oorlog met elkaar zouden voeren.

Ooit bedoeld om een belangrijk economisch blok te vormen tegen de Verenigde Staten van Amerika en het sterk opkomende Japan.

Inmiddels is het instituut uitgegroeid tot een bureaucratisch monster dat politiek, economisch en sociaal-cultureel zichzelf en haar lidstaten aan het opeten is.

Hoewel de Oude Wereld het predikaat heeft van oudste democratie heb ik als Nederlands burger nog niet één keer de gelegenheid gehad om mijzelf op dit onderwerp uit te spreken.

Van een Europese buitenlandse politiek is geen sprake door een enorme interne verdeeldheid over de rolopvatting tussen de lidstaten. Zo organisch als het door politici vaak wordt voorgespiegeld, zo kunstmatig is het in werkelijkheid.

In economisch opzicht is Europa verworden tot een vesting die zich verzet tegen een vrije wereldhandel en in dat opzicht geen haar beter is dan de buitenlandse economische politiek van de Verenigde Staten. Met name ontwikkelingslanden ondervinden grote nadelen van het Europese economische beleid.

Was het de bedoeling om de buitengrenzen van Europa aan te geven als het ging om de aanzuigende werking van economische vluchtelingen, hetgeen overigens nooit gelukt is, ook het wegnemen van de binnengrenzen van Europa lukt klaarblijkelijk niet. We schrikken in ieder geval stante pede van de mogelijke toestroom van vele Poolse en Tsjechische

werknemers. Toch lijkt dit landje circa honderdvijftigduizend illegalen te herbergen.

Als de vice-premier van dit middelgrote landje de grote broers wijst op de gemaakte afspraken breekt de pleuris uit. Overigens zijn die afspraken volstrekt contraproductief, maar dit terzijde. De grote drie proberen voortdurend in onderonsjes de macht te concentreren en schofferen daarmee de democratische grondbeginselen van het verenigde Europa. Supranationale bevoegdheden worden steeds vaker als een excuus aangevoerd door nationale overheden naar burgers en ondernemingen.

Laten we nou toch verstandig zijn; beter ten halve gekeerd, dan ten hele gedwaald.

De uittredingsbarrière is in feite betrekkelijk klein, zeker gezien het feit dat Nederland de grootste nettobetaler is. Het zal Nederland terugwerpen op zichzelf. Ik ben daar niet bang voor.

Ooit was er de EGKS, de Europese Gemeenschap van Kolen en Staal. Enkele keren per jaar kwamen de ministers en een paar ambtenaren bij elkaar om zinvolle afspraken te maken. In de kern werkte dat uitstekend. We hebben het instituut Europa niet nodig om zinvolle afspraken met elkaar te maken.

17 februari 2004

Het hoofddoekje en andere vermeende dwalingen

Islamitische meisjes menen hoofddoekjes te moeten dragen. Wat zijn de motieven daartoe? Zijn dat religieuze of culturele motieven, zijn dat authentieke motieven of is het hoofddoekje een uiting van provocatie?

Het merendeel van de Nederlandse samenleving eist dat de hoofddoekjes afgelegd worden, in ieder geval in openbare ruimtes.

Enkele decennia geleden droegen veel vrouwen in Nederland een hoofddoekje. Het was inderdaad een andere tijd; er heerste een andere zeden, een andere moraal. Ook tegenwoordig zijn er nog autochtone, Nederlandse meisjes en vrouwen die een hoofddekseel dragen. Als ik bij mijn vader op bezoek ben, dan zie ik ze op zondag een aantal keren passeren in opvallende kledij. Opvallend, omdat de meisjes altijd in een rok gekleed zijn en altijd een hoedje dragen. Opvallend, omdat die kledij niet gedragen wordt door de meeste leeftijdsgenoten. Meestal wordt die kleding niet gedragen als ze naar school gaan, hoewel de rok tot de standaarduitrusting behoort. De hoed daarentegen wordt door de week niet gedragen en dus ook niet in de klas.

Stoort het mij dat mensen zich zo afwijkend kleden? Nee. Weliswaar heeft die kleding niet mijn persoonlijke voorkeur, maar het stoort mij niet. Er zijn heel veel mensen die zich anders kleden dan ik. Toch raak ik geïrriteerd als deze meisjes en vrouwen zondags twee keer het huis van mijn vader passeren. Dat heeft echter niet te maken met de kleding, maar met het feit dat zij mijn vader op zondag niet groeten en door de week wel. Er zit dus klaarblijkelijk een

relatie tussen die kleding en het gedrag. Het is dus meer dan louter uiting geven aan de eigen identiteit; het is ook het afzetten tegen andersdenkenden, misschien impliciet het veroordelen van andere opvattingen. Op zondag mag er volgens diezelfde religieuze opvattingen ook geen geld gepind worden; er mag helemaal niets met geld gedaan worden. Door de week mag dat wel en hoe. Niet zelden zijn strenggelovigen hardwerkende en succesvolle ondernemers. Daar heb ik overigens geen probleem mee, integendeel. Ook anderen profiteren tenslotte van die godvruchtigheid.

Is er nu een verschil tussen die allochtone meisjes die een hoofddoekje dragen en die autochtone meisjes die een hoedje dragen?

Als we een maatschappij, een samenleving zien als het met elkaar delen van religieuze, culturele, maatschappelijke en economische opvattingen wat is dan de bijdrage van deze islamitische meisjes aan de maatschappij? Met andere woorden: wat halen ze en wat brengen ze?

Wat ze halen of willen halen is duidelijk: ze willen doen wat ze zelf willen en niet beperkt worden door de ongeschreven regels van de Nederlandse cultuur. Ze mogen al niets in hun oude cultuur en nu mogen ze zelfs geen hoofddoekjes dragen in die nieuwe, zogenaamd tolerante cultuur! Welk plezier beleven ze er aan om te leven in zo'n cultuur die het dragen van hoofddoekjes verbiedt? Wat ze brengen is minder duidelijk. Hebben ze iets te brengen? Leveren ze een bijdrage aan de Nederlandse samenleving? Wat brengen overigens de autochtone, strenggelovige meisjes voor onze maatschappij? Zullen dat de moeders zijn van onze kleinkinderen die werken om samen een bestaan op te bouwen? Zijn dat de toekomstige verpleegsters die onze gezondheidszorg draaiende houden?

Maken we ons als Nederlanders net zo druk om dat hoedje als om dat hoofddoekje? Ik denk het niet. Ik vermoed dat achter die veroordeling van dat hoofddoekje een diepgewortelde angst zit dat 'we' straks in ons eigen land geen vrijheid meer hebben om ons te gedragen zoals we nu doen. Door nu hard in te grijpen, lees allerlei uitingen van afwijkend gedrag te verbieden, hopen we de bestaande cultuur te behouden. Maar waaruit bestaat die cultuur nog?

En hoe rijk is die cultuur nog? Kunnen we überhaupt nog spreken van een samenleving? Natuurlijk, er zijn gelukkig nog een heleboel mensen die zich belangeloos inzetten voor de medemens. Of dat nu de zieke buurvrouw is of voor een anonieme kankerpatiënt.

Maar wat is de bijdrage aan onze samenleving van hen die ten prooi zijn gevallen aan een grenzeloos materialisme?

Onze samenleving als geheel is in een staat terechtgekomen die je eigenlijk geen samenleving meer kunt noemen. De tweedeling waar al een aantal jaren vanuit diverse maatschappelijke en politieke groeperingen voor gewaarschuwd wordt is sluipenderwijs binnengekomen. Het vraagstuk van de verdeling van onze materiële en culturele welvaart speelt daarin een belangrijke rol. Natuurlijk is er geen harde scheidslijn te trekken tussen de armen en de rijken, maar dat er sprake is van een afnemende solidariteit tussen armen en rijken, conservatieven en hervormingsgezinden, gelovigen en ongelovigen, materialisten en altruïsten is voor mij helder. Ik denk dat die afnemende solidariteit een belangrijke rol speelt bij de manier waarop wij naar die hoofddoekjes kijken. Intolerantie en een verminderde solidariteit gaan hand in hand.

Hoe roep je een halt toe aan die voortdurende vermindering van solidariteit tussen de mensen?

Dat zal niet lukken met wetten, noch met andere strafmaatregelen.

Dat kan mijns inziens alleen door een gezamenlijk te ontwikkelen missie.

Zoals het in een organisatie belangrijk is een missie, een drijfveer te hebben, zo belangrijk is het ook voor een individu te weten wat hem of haar drijft, zelfs of juist in een vrijwel volledig gesecculariseerde maatschappij. En net zo belangrijk als het voor organisaties en individuen is, is het ook voor een samenleving van belang te weten waar je heen wilt.

In allerlei periodes in onze geschiedenis zien we dat er gedeelde missies bestonden: het overwinnen van een vijand, de wederopbouw, het opbouwen van een verzorgingsstaat. Niet zelden waren dat missies die ingegeven werden door economische motieven: welvaart. Daar is wat mij betreft niets mis mee. Ik geloof in nieuwe uitdagingen, in het creëren van nieuwe welvaart. Wellicht moeten we ons richten op datgene wat ons zou kunnen binden in plaats van het permanente focussen op de verschillen.

20 februari 2004

“The radical has nothing to explain. It is the ‘silent majority’ that must account for itself.”

David McReynolds

Innovatie: zin en onzin

Innovatie is hot. Er is zelfs een innovatieplatform met onze minister-president als voorzitter.

Er wordt beweerd dat Nederland steeds meer achterop raakt op het gebied van innovatie. De Nederlandse overheid wil dat Nederland in 2010 weer voorop loopt.

Wat is innovatie, wat is innovatiebeleid, hoe belangrijk is innovatie en wat kun je ermee?

Er zijn hele mooie en lange definities van innovatie; ze hebben alle te maken met de letterlijke vertaling: vernieuwing. Waarom vernieuwing? Is 'het oude' niet goed meer? Willen de mensen, klanten iets anders?

Hoewel het resultaat van innovatie zeer concreet kan zijn is innovatie zelf een abstract begrip

Als je aan een ondernemer uit het midden- en kleinbedrijf (MKB) vraagt wat innovatie is heb je een grote kans dat je een meewarige blik ontmoet. Dat kan meerdere dingen betekenen: de ondernemer begrijpt niet wat je precies met innovatie bedoelt en er ontstaat een betrekkelijk zinloze definitiekwestie of de ondernemer begrijpt je wel, maar ziet het belang niet van die vraag. Dat is op zichzelf een begrijpelijke reactie, want innovatie is geen doel op zich, het is slechts een middel. Innovatie is voor een individuele ondernemer *een* middel om op langere termijn de continuïteit van de onderneming te versterken. Maar er zijn meer middelen om dat te realiseren. Waarom is innovatie dan zo belangrijk?

Innovatie is ook een begrip dat op verschillende abstractieniveaus gezien kan worden. De continuïteit van het Nederlandse bedrijfsleven is belangrijk voor de kracht van de Nederlandse economie. Die continuïteit van het totale bedrijfsleven wordt bepaald door de continuïteit van sectoren en

uiteindelijk van individuele bedrijven. Het is dus belangrijk om die verschillende abstractieniveaus voor ogen te houden, als we het over innovatie hebben.

Abstract is echter geen synoniem voor vaag, hoewel het wel vaak zo vertaald wordt. Ook als je op een hoog abstractieniveau werkzaam bent kun je zaken toch 'smart' maken. Anders gezegd: formuleer resultaten en laat je daar op afrekenen. Hier raken we mijns inziens de kern van het probleem als het over beleid gaat: als we concrete resultaten moeten benoemen dan maakt degene die beleid maakt zichzelf afrekenbaar; en dat kan heel onplezierig uitpakken. En dus houden we het vaag en blijven steken in algemene formuleringen.

Op het niveau van de individuele onderneming in het MKB is de houding van de ondernemer ten aanzien van innovatie allesbepalend. De bereidheid van de ondernemer om met innovatie 'aan de gang te gaan' is sterk afhankelijk van de bereidheid om te veranderen en het belang dat de ondernemer ziet in innovatie voor de continuïteit van zijn bedrijf. Er zijn door de overheid organisaties aangewezen om hieraan te werken.

Op overheidsniveau is het versterken van het innovatievermogen van het Nederlandse bedrijfsleven één van de middelen om de Nederlandse economie te versterken. Andere middelen zijn bijvoorbeeld het verbeteren van het imago van het ondernemerschap en een gunstig fiscaal klimaat. Het is niet duidelijk hoe belangrijk de factor innovatievermogen van het bedrijfsleven is voor de sterkte van een nationale economie, er zijn hooguit aannames aangedragen door 'deskundigen'. Ook is de samenhang tussen de verschillende factoren die de sterkte van de Nederlandse economie bepalen niet in kaart gebracht. Hoewel ik hier niet verder op inga

is het merkwaardig te noemen. Want hoe kun je nu ergens op inzetten als je het belang én het effect van de ingezette instrumenten niet goed kent. Zo zou het kunnen zijn dat een zeer aantrekkelijk fiscaal klimaat veruit het beste instrument is om een sterke economie te realiseren. In die redenering heeft het dus weinig zin om het innovatievermogen van het Nederlandse bedrijfsleven te versterken.

Terugkomend op het Innovatieplatform: formuleer helder wat je wilt bereiken en hoe je dat gaat meten. In zo'n platform heb je mensen nodig die affiniteit hebben met het onderwerp, maar bovenal dienen deze mensen te beschikken over een hoog abstractieniveau. Zij dienen dus te kunnen schakelen tussen het niveau van een centrale overheid naar het niveau van een individuele ondernemer. Dat is slechts weinigen gegeven.

23 februari 2004

Innovatieplatform

‘Balkenende blijft optimistisch over werk innovatieplatform’ lees ik.

Onwillekeurig gaan mijn gedachten terug naar afgelopen zondag. De finale werd gespeeld van het ABNAMRO - tennistoernooi in Rotterdam. Maandag las ik in de krant: ‘Krajicek maakt vliegende start als toernooi-directeur’. Krajicek werd door spelers geroemd om zijn inbreng, zijn luisterbaarheid, zijn openstaan voor verbeteringen. Hij was de afgelopen weken op alle media te zien en te horen. Hij maakte een gretige en gedreven indruk, hier sprak een man met een missie, die anderen inspireerde tot uitstekende prestaties.

Om innovatie tussen de oren te krijgen heb je gedrevenheid nodig, een luisterend oor, moet je openstaan voor verbeteringen, kortom dien je een missie te hebben.

Ik lees opnieuw: ‘Het innovatieplatform moet fungeren als een soort ‘ijsbreker’ voor de kenniseconomie. Balkenende stelt dat het innovatieplatform moet leiden tot concrete resultaten en zal daarvoor in discussie gaan.’

Van kenniseconomie kun je niet eten en concrete resultaten bereik je door ze af te dwingen, niet alleen door tegen jezelf te zeggen dat je concrete resultaten wilt bereiken.

Laten we Richard Krajicek voorzitter maken van het Innovatieplatform, dat is pas innovatief.

24 februari 2004

Athene maakt 'Hollandse Ziekte' opnieuw zichtbaar

Nu de Olympische Spelen voorbij zijn barst de discussie los: hebben *we* het nu wel of niet goed gedaan?

Het totale aantal medailles steekt niet schril af bij andere Europese landen. We doen dus op veel fronten mee, in veel sporten. Er is echter iets merkwaardigs aan de hand met de medailles: ze hebben meer dan in welk ander land ook een verkeerde kleur. De verhouding tussen het aantal gouden en het totale aantal medailles is slechter dan in welk ander land ook.

Wat dat betreft brengt Nederland de Olympische gedachte dat meedoen belangrijker is dan winnen aardig in de praktijk.

Dat is geen toeval. Het heeft alles te maken met het 'net-niet-syndroom'. En net-niet is voor velen dus helemaal niets. Nederlanders hebben last van faalangst. We willen eigenlijk ook niet winnen, want winnen is zo dierlijk, zo banaal. Diep in ons hart verafschuwen we die Amerikaanse mentaliteit om ten koste van alles te winnen. We zien dat ook voortdurend met ons nationale voetbalelftal: we vinden mooi voetbal belangrijker dan winnen. We vinden het eigenlijk minderwaardig om door middel van strafschoppen te winnen. Een gewonnen strafschoopserie tegen Zweden maakt daar overigens geen einde aan. Op vakantie in Denemarken zag ik een keer een affiche met de vrij vertaalde tekst: *Nederland is een stripfiguur*. Ik begreep enige tijd later dat die affiche betrekking had op het Nederlandse voetbalelftal. Ik vind dit nog steeds een rake typering.

Natuurlijk zijn er uitzonderingen op dit syndroom. Eén van die uitzonderingen is Leontien van Moorsel, maar die heeft door haar anorexia nervosa dan ook geleerd wat sterven is. Blijkbaar is die 'levenservaring' nodig om alles en iedereen te overwinnen.

Het grappige van sport is dat dit een zichtbare afspiegeling vormt van de maatschappij. Aan de mentaliteit van de sporters en de manier waarop de sport is georganiseerd in een land kunnen we een samenleving herkennen. Wat voor de sport geldt, is evenzeer van toepassing op onze economie, onze gezondheidszorg en onze samenleving als geheel. Deze 'Hollandse Ziekte' van over-democratisering, eindeloze nuanceringen en gebrek aan focus heeft Nederland in Athene parten gespeeld.

Aan de technische infrastructuur ligt het niet; er zijn in Nederland meer dan genoeg voorzieningen. Meer geld voor de sport zal het probleem ook niet oplossen, ook al willen veel mensen dat doen geloven.

Het lijkt me verstandig de sport terug te geven aan de sporters; het hele circus rond de sporters van televisiemensen, opiniemakers, bobo's, politici, die allemaal willen profiteren van het zo vurig gehoopte succes van die sporters zou gedeceimeerd moeten worden. Ik wil niet zien dat Jack van Gelder Pieter van den Hoogenband aan zijn borst drukt. We willen zo graag aan de wereld laten zien dat we een hechte én succesvolle samenleving zijn dat het bijna aandoenlijk is. De sporters worden teksten in de mond gelegd als 'ik vreet ze allemaal op'.

De Engelsen hebben daar een schitterende uitdrukking voor: *Speak softly, but carry a big stick.*

Laat de resultaten spreken.

29 augustus 2004

Het is al heel lang niet leuk meer in Nederland

Het is onvoorstelbaar dat in enkele maanden tijd het overgrote deel van onze samenleving zich bewust is geworden van de problemen waarmee onze samenleving thans geconfronteerd wordt. De oorzaken zijn uiteraard veel minder recentelijk dan ons collectieve bewustzijn.

Er zijn al heel veel analyses gemaakt van de maatschappelijke en sociaal-economische situatie in Nederland, maar de historische analyse van Geert Mak en Pieter Tordoir in het artikel van Marcia Luyten in *De Volkskrant* van 20 november jongstleden is om meerdere redenen opmerkelijk, verfrissend en samenhangend.

Over de samenhang der dingen gesproken: de bestuursfuncties die als douceurtjes door regentenfamilies elkaar werden toegespeeld in de 18de eeuw en de hedendaagse concentratie van commissariaten vertonen veel gelijkenissen. Mak en Tordoir hekelen de perverse effecten van het risicomijdende, calculerende, creativiteitdodende gedrag van managers en maken, in mijn ogen volkomen terecht, onderscheid tussen een manager en een ondernemer. De conclusie is dat de regent van toen opvallend veel overeenkomsten vertoont met de manager van vandaag. Zij maken daarbij overigens geen onderscheid tussen ambtelijke managers en managers uit het bedrijfsleven.

Verfrissend is de stelling dat welzijn en welvaart van een samenleving langzaam maar zeker een resultante en een afspiegeling vormen van de mentaliteit van topmanagers en topbestuurders. Opmerkelijk is de voorspelling dat de huidi-

ge economische recessie meer is dan een conjunctureel dipje, waarmee zij ingaan tegen alle economische modellen. Hoe voortreffelijk en verfrissend ik de analyse van Mak en Tordoir ook vind, de vraag is wat het echte probleem is en wat oorzaak is en wat het gevolg. Files, wachtlijsten in de zorg, de graaicultuur en burgerlijke apathie zijn allemaal symptomen van dezelfde ziekte: bureaucrazy, ofwel het geheel aan regels, mentaliteit en gedragingen dat een verlamende werking heeft op de dynamiek van een samenleving. In de woorden van Mak en Tordoir de regenten – of managerscultuur. Ook de economische recessie, waarin Nederland de facto sinds begin 2001 verkeert, is voor een niet onbelangrijk deel het gevolg van deze ziekte. De burgerlijke apathie is overigens dankzij Leefbaar Nederland en Fortuyn in rap tempo verdwenen, de overige symptomen zijn dat voorlopig nog niet. Mak en Tordoir stellen ook dat mensen zich nog steeds miskend, vernederd en gefrustreerd voelen. Het is moeilijk de oorsprong van deze ziekte exact aan te geven, maar het heeft onmiskenbaar te maken met onze toegenomen welvaart.

In een poging een verklaring te geven voor deze regentencultuur stellen Mak en Tordoir dat de afkeer van risico's niet altijd de dominante maatschappelijke cultuur was en wijzen op de oliecrisis in 1973 als het moment van kentering in dit proces.

Met de materiële welvaart die in 1973 was bereikt en die in enkele decennia was opgebouwd is ook in toenemende mate een beroep gedaan op de overheid om door middel van regels en beleid die welvaart te institutionaliseren tot een verzorgingsstaat. We hebben de welvaart veilig willen stellen, vast willen zetten, zoals een click in een clickfonds.

Door deze institutionalisering of ‘verstatelijking’, ontstaan uit een afkeer van risico’s en bedoeld om de effecten van een eventuele toekomstige oliecrisis te voorkomen, heeft diezelfde overheid niet alleen zichzelf middels regelgeving sluipenderwijs vleugellam gemaakt, maar tevens de maatschappij in een verstikkende houdgreep genomen. Elke maatregel, bedoeld om een onrechtvaardigheid uit onze samenleving te verbannen, creëerde een nieuwe onrechtvaardigheid en lokte daarmee een nieuwe maatregel uit.

In 1978, enige jaren na de oliecrisis, verscheen het rapport *Decentralisatie van Rijkstaken: plan van aanpak voor de advisering over concrete decentralisatiemogelijkheden*. Het besef was doorgedrongen dat de organisatie van de overheid zelf, met name de Rijksoverheid, de belemmering vormde voor destijds al noodzakelijk geachte, maatschappelijke veranderingen. Het advies aan de minister werd geschreven door de Raad voor de Territoriale Decentralisatie, een orgaan dat kort daarna is omgedoopt tot Raad voor het Binnenlands Bestuur. Het was een verkennende studie naar taken en bevoegdheden van de verschillende overheidsniveaus, of simpeler gezegd: wie doet wat en wie zou wat moeten doen binnen de overheidsorganisatie?

De actualiteit van dit thema is opmerkelijk: we hebben in 26 jaar maatschappelijke ontwikkeling geen vooruitgang geboekt in het proces van het functioneren van onze overheid, in tegenstelling tot de vooruitgang die op tal van andere terreinen is geboekt.

Hoe voortreffelijk de analyse van Mak en Tordoir ook is, het blijft een analyse en geeft geen oplossingsrichtingen. Mak vraagt zich af waarom er nog geen opstand is uitgebroken, ondanks een enorme haat tegen die managerskaste. Daarbij dient de vraag zich aan wie dit land eigenlijk be-

stuurt, wie de macht heeft in Nederland en wiens gezag, macht wordt erkend?

De haat van een groot deel van onze samenleving tegen de zelfgenoegzaamheid, de decadentie en de managerscultuur heeft een stem gekregen in de maatschappelijke stroming Leefbaar Nederland en in de persoon van Fortuyn, maar is na 2002 niet meer gekanaliseerd en weer ondergedoken in de anonimiteit, zoals dat vóór de opkomst van Fortuyn ook het geval was.

Terugkerend naar de vraag omtrent de macht in onze samenleving constateer ik dat er niet één partij de macht en het gezag heeft in onze samenleving. In mijn opvatting zou dit de politiek, bestaande uit parlement en kabinet, moeten zijn. In de praktijk houden politiek, het ambtelijke apparaat, belangengroepen en burgers elkaar in een wurggreep. Dit is ook de belangrijkste reden waarom zoveel mensen en organisaties zich onmachtig voelen om onze maatschappij in een andere richting te doen bewegen.

De complexiteit van onze samenleving en de organisatie van onze overheid als instrument tot maatschappelijke veranderingen, zijn de belangrijkste belemmeringen voor die maatschappelijke veranderingen. Het roepen van slogans lost deze belemmeringen niet op, hoe graag sommigen van ons dat ook zouden willen zien.

Dat betekent bijvoorbeeld dat we niet a-priori kunnen stellen dat de helft van alle ambtenaren zal moeten verdwijnen om de belemmeringen op te lossen, hetgeen overigens wel de uitkomst van de discussie zou kunnen zijn.

Politici, alle politici, laten zich keer op keer verleiden tot uitspraken over de zichtbare en tastbare symptomen, zonder de achterliggende oorzaak ter sprake te brengen. In plaats van verbaal geweld zie ik graag wat meer reflectie, visie en

daarna daadkracht: *speak softly, but carry a big stick*. Dat zal niet alleen bijdragen tot meer respect vanuit de samenleving, maar ook aan het gezag van de politiek. Dat gezag is absoluut noodzakelijk voor veranderingen, zeker in een samenleving zoals de Nederlandse die zo allergisch is voor gezag.

In de kern hebben alle maatschappelijke problemen te maken met het functioneren van onze overheid, ongeacht politieke of ideologische overtuiging over de taken en bevoegdheden van die overheid.

De reorganisatie van de overheid zal dan ook pas ter hand kunnen worden genomen als alle politieke partijen de noodzaak tot die discussie over de taken en bevoegdheden van de verschillende overheden onderkennen.

Zonder die unanieme steun is elke poging tot reorganisatie van de overheid gedoemd te mislukken.

Zonder die discussie zal er nooit een overheidsapparaat ontstaan dat in staat is de functie te vervullen waarvoor zij in een democratie in het leven is geroepen: uitvoering geven aan de wensen van een samenleving tot *samenleven*. Het is niet vreemd dat steeds meer niet-politici roepen dat ook de overheid volgens een aantal bedrijfsorganisatorische beginselen moet worden gerund; zij weten dat ook de overheidsorganisatie vroeg of laat tegen de principes van effectiviteit en efficiency aanloopt. Dat is thans in veel opzichten het geval. Ook een overheidsorganisatie moet 'mean and lean' zijn en niet boven een bepaalde schaalgrootte opereren om te voorkomen dat er geen enkele relatie meer is tussen de input en de output van deze organisatie: besef van *good-taxpayers' money*.

De inhoudelijke reorganisatie van de overheid als uitkomst van die discussie kan niet worden overgelaten aan één mi-

nister, noch aan de gezamenlijke ministerraad. Het moet een door de hele politiek gedragen, organisatorisch proces zijn om de gewenste effectiviteit en efficiency te bereiken. Gezien de complexiteit van dat proces en de onvermijdelijke weerstand, niet alleen vanuit dat overheidsapparaat, zal het de grootste naoorlogse operatie zijn voor misschien wel de komende tien jaar, vergelijkbaar met het Marshallhulpplan. Als we dat debat echter op de agenda krijgen dan zullen we in staat blijken te zijn om niet alleen in economische zin, maar ook in democratische zin veel rijker te worden.

22 november 2004

Reclame en andere geldverspilling

Reclame is het aanprijzen van een artikel, dienst of bedrijf om de mensen over te halen het te kopen of er gebruik van te maken. Reclame kan informatief, verleidelijk, confronterend en humoristisch zijn, als het maar effect heeft. In de afgelopen jaren is de hoeveelheid reclame geëxplodeerd, waardoor het effect grotendeels verdwenen is en irritatie de overhand lijkt te krijgen. Een marketingdeskundige zei ooit: ‘de helft van alle reclamegeld is weggegooid geld, alleen weten we niet welke helft’.

Toch lijkt er geen eind te komen aan de groei van reclame. Blijkbaar weten de reclamemakers nog steeds gebruik te maken van de onwetendheid van veel organisaties en de onkunde om effecten goed te meten. U kunt zich afvragen waar ik mij druk over maak. Als het gaat om privaatrechtelijke organisaties heeft u gelijk. Hoewel? Als particuliere ziektekostenverzekeraars niet miljoen euro's uitgeven aan reclamegeld, zouden de premies wellicht niet met gemiddeld tien procent verhoogd hoeven te worden. Is hier wel sprake van vrije concurrentie?

Irritant wordt het als overheidsorganisaties veel geld uitgeven aan bevoogdende spotjes, zoals die van het Ministerie van VROM: *Nederland is klein, denk groot!* .

Het toppunt van geldverspilling vormt echter de energiemarkt.

Al twee jaar worden we gebombardeerd door de reclame-spotjes van NUON, Essent en Eneco. Met geld van u en mij, we praten hier over enkele tientallen miljoenen euro's, wordt voortdurend geprobeerd ons als klant binnen te halen. Sinds 2004 kan in alle vrijheid gekozen worden wie we als leverancier willen van onze energie. Wat is eigenlijk de ach-

tergrond van dit reclamebombardement en wat levert het onze maatschappij op aan maatschappelijk nut?

De achtergrond van de zogenaamde liberalisering ligt in de veronderstelling dat de energieleveranciers inefficiënt georganiseerd zijn, dat we daarom teveel voor het product energie betalen en dat het ons dus voordelen oplevert als we deze leveranciers vrij laten concurreren.

Dat deze organisaties inefficiënt zijn georganiseerd, zoals overigens de meeste (semi)overheidsbedrijven, lijkt evident, maar verbazend genoeg slaagt niemand erin dit aan te tonen of aan de orde te stellen. Eigenlijk is het ook weer niet zo verbazingwekkend als we ons de vraag stellen wie er belang heeft bij het vaststellen van het feit dat deze organisaties niet efficiënt zijn georganiseerd. Over het management van de bedrijven zelf hoeven we niet al te veel illusies te koesteren. De consumentenbond heeft dit werkterrein nog niet ontdekt en ontbeert bovendien de expertise om dit gedegen te onderzoeken. Ook van de aandeelhouders, veelal overheden, hebben we niet veel te verwachten; zolang die aandeelhouders nog dividend ontvangen zullen ze zich koest houden.

Wat levert de vrije concurrentie tussen de energieleveranciers naar verwachting op? Niets, helemaal niets. Circa 25 procent zal van leverancier switchen, per saldo zal er niets veranderen aan het werkelijke probleem, te weten een te hoge prijs door een inefficiënte organisatie. Ook hier geldt: als de politiek haar primaat niet neemt zal de bestaande situatie niet veranderen.

Welke politicus zal dit oppakken?

28 december 2004

Recessie

Rotterdamse economen voorspellen dat Nederland in een diepe recessie terecht zal komen. Weliswaar heb ik niet veel vertrouwen in de voorspellende kracht van economen, toch heb ik bewondering voor het feit dat deze economen zich voor het eerst openlijk uitspreken over de zwakte van de Nederlandse economie. Tot nu toe moesten we het steeds doen met het CPB, dat voortdurend blij gaf van haar geïnstitutionaliseerde ondeskundigheid door prognoses *achteraf* bij te stellen.

De voorspelling verbaast mij niet en wel om diverse redenen. Niet volgens de strikte definitie maar feitelijk verkeert de Nederlandse economie al enkele jaren in een recessie. Niet alleen lijkt het dus logisch om die lijn door te trekken naar de toekomst, de omstandigheden zijn ook van dien aard dat het aannemelijk is dat Nederland in een diepe recessie terecht komt.

De Nederlandse economie is een zeer ‘open’ economie, hetgeen inhoudt dat Nederland veel zaken doet met het buitenland. Het is echter opvallend dat Nederland het ondanks die zeer open economie slechter doet dan andere Europese landen. Hier ligt een paradox: de Nederlandse economie doet het slecht *terwijl* Nederland een uitstekende positie op de betalingsbalans heeft. We kunnen slechts concluderen dat de Nederlandse economie het slecht doet *ondanks* een uitstekende positie op de betalingsbalans.

Een andere reden voor het feit dat de Nederlandse economie het slecht doet heeft te maken met het imago van het ondernemerschap in Nederland. Wie verkiest een lastige, risicovolle en waarschijnlijk onrendabele weg van het ondernemerschap, als je in loondienst met beperkte verantwoorde-

lijkheden bijna net zo veel of zelfs meer kunt verdienen in loondienst. Het probleem van een tekort aan ondernemingsgeest en ondernemers zal de komende decennia in toenemende mate een belemmering vormen voor een opleving van de economie. Overigens spreek ik in dit verband over ondernemers in het Nederlandse midden – en kleinbedrijf en niet over managers in multinationale ondernemingen. Gezien de onwerkelijke beloning voor managers zal zich hier in te toekomst geen gebrek aan belangstelling voordoen.

De tweede reden dat we de komende jaren rekening moeten houden met het verder teruglopen van onze welvaart is het geheel van regels, voorschriften en vergunningen dat ons land steeds meer parten speelt: de *bureaucrazy*. Het is eenvoudig om het terugdringen van het aantal regels met 25 procent tot doelstelling van beleid te maken, de praktijk laat zien dat het opheffen van regels nieuwe onrechtvaardigheden doet ontstaan en dus nieuwe regelgeving uitlokt. Bovendien heeft regelgeving vanuit het verleden het vrijwel onmogelijk maakt om bestaande regels en voorschriften te schrappen; we hebben onszelf vleugellam gemaakt. Het Europese integratieproces, hoe moeizaam dat ook verloopt, maakt het aanpakken van de bureaucratie nog lastiger.

De derde een laatste reden voor mijn pessimisme is het monetaristische, cyclische beleid dat de laatste jaren gevoerd wordt. De motivatie tot dit beleid, dat de overheid net als een gezin niet meer geld kan uitgeven dan er in de pot zit, getuigt niet alleen van weinig visie, maar eveneens van weinig kennis van economische processen. En dan praat ik nog niet over de psychologische aspecten van dit monetaristische beleid, die zoals bekend een desastreus effect hebben op het vertrouwen van de Nederlanders in de Nederlandse economie.

Het zou de Nederlandse regering sieren als zij, naar het voorbeeld van de Duitse regering, het ontbreken van vertrouwen van de Nederlandse bevolking in deze regering en haar beleid, zou respecteren en nieuwe verkiezingen zou uitschrijven.

Hoe sneller dat besef doordringt, hoe groter de kans om te werken aan het ombuigen van deze neerwaartse ontwikkeling.

15 juli 2005

Geloofwaardig

Harry de Winter is lid van de SP. Dat is geen geheim en hij maakt daar zelf ook geen geheim van. Harry de Winter is daarnaast rijk Hij is rijk geworden door zijn ondernemerschap in medialand. Dat is hem gegund, zoals ik alle ondernemers een goed belegde boterham gun. Sterker nog: zonder ondernemers zou deze samenleving een stuk minder welvarend zijn.

De vraag die ik mij stel is: kan iemand die rijk is wel op de SP stemmen, laat staan lid zijn van een politieke partij die door haar standpunten niet echt populair is onder welgestelden?

Kan Harry de Winter zich met recht socialistisch of tenminste sociaal-democratisch noemen?

Alles staat of valt met de vraag of datgene wat je zegt in overeenstemming is met wat je doet.

Uit ons gedrag blijkt wie we werkelijk zijn, meer dan uit onze woorden.

Uit het simpele feit dat Harry de Winter rijk is en veel verdient mag ik niet afleiden dat hij niet sociaal-democratisch is of niet-socialistisch zou kunnen zijn, maar als hij in een dure jaguar rijdt en veel geld uitgeeft aan andere materiële geneugten van het leven wordt de vraag over zijn geloofwaardigheid al lastiger te beantwoorden. Het vraagstuk van de geloofwaardigheid speelt bij alles wat we doen en zeggen.

Hoe geloofwaardig is bijvoorbeeld Marcel van Dam als hij pleit voor een spreidingsbeleid ten aanzien van allochtonen als hij zelf in een schitterende villa woont, ver van de stedelijke drukte waarin de meeste allochtonen dagelijks leven? Hoe geloofwaardig zijn Frits Barend en Henk van Dorp als

ze onze maatschappij op de korrel nemen, terwijl ze zelf fors uit de ruif eten en gegeten hebben?

Het zou goed zijn als deze mensen wat terughoudender zouden zijn met het uitspreken van waardeoordelen. Zeker gezien de status van Bekende Nederlander en de voorbeeldwerking die daar van uit gaat zou het deze mensen sieren zorgvuldig hun woorden te kiezen óf hun gedrag zo te veranderen dat ze echt een voorbeeld vormen voor anderen.

5 september 2005

“wie zichzelf spaart, wordt al snel een postzegel” *Loesje*

John de Mol bedankt

En weer staat ons omroepbestel ter discussie.

In 2003 leek er eindelijk, eindelijk een goede discussie op gang te komen over de functie van de publieke omroep.

Weliswaar was de aanleiding wat anders dan ik me had voorgesteld, maar dat zou de discussie niet minder zinvol maken. Voor het geval dat u het niet meer weet: de aanleiding voor de discussie was de economische situatie in 2003. De noodzakelijk geachte bezuinigingen richtten de schijnwerpers ook op de publieke omroep. De taakstelling was om op een totaal van ruim 250 miljoen euro grofweg 10 procent te bezuinigen.

Die vervelende discussie, vertroebeld door allerlei oneigenlijke argumenten leidde tot het gewrocht van staatssecretaris Van der Laan. Dit compromis heeft geleid tot allerlei interpretatieverschillen, zoals dat wel vaker gebeurt met een compromis waar geen heldere maatschappijvisie uit blijkt. Bovendien spitste de discussie zich volledig toe op een uitwerkingsprobleem: NPS. Zal NOVA wel of niet verdwijnen?

Met het ontstaan of beter gezegd met het toelaten van commerciële omroepen tot ons omroepbestel lijken de publieke omroepen tot een anachronisme te zijn verworpen. De vraag is legitiem welke functie publieke omroepen nog vervullen. Is de onafhankelijke, objectieve nieuwsgaring in het geding bij de commerciële omroepen? Is die onafhankelijkheid wel gewaarborgd bij de publieke omroepen?

In ons gezin kijken we veel naar programma's als Man Bijt Hond, Tegenlicht en Zembla. Ik ben bang dat deze programma's niet direct bij de commerciële omroepen gemaakt zullen worden. Maar als blijkt dat er een doelgroep is voor

dit soort programma's en daar twijfel ik geen moment aan, dan zie ik niet waarom deze programma's niet bij een commerciële omroep gemaakt kunnen worden.

Ik ben blij dat John de Mol bereid is zoveel geld te steken in media waaronder televisie. Ik ben blij dat die BN'ers massaal naar Talpa zijn overgestapt, zodat ik niet meer via ons omroepbestel die buitensporige salarissen hoeft te financieren. Dus John de Mol: bedankt.

Ik hoop van harte dat je ook nog rendement zult halen uit je investering. Daar zorgen waarschijnlijk de bedrijven wel voor die reclamezendtijd kopen op jouw zenders. En als de kijkers nou ook nog consumenten worden die de producten kopen van de reclame makende bedrijven, dan is de cirkel weer rond.

19 september 2005

Is Nederland uniek?

Nederland is een ziek land. Maar wat is er eigenlijk zo ziek aan dit land?

Dit land, dat niet alleen door zichzelf maar ook door anderen, zo vaak en zo lang werd gezien als een land dat een voorbeeld vormde voor andere democratieën. Een voorbeeld op het gebied van het samenleven van diverse culturen, op het terrein van het bestrijden van drugs, op het gebied van economische ontwikkeling. Of dit beeld van ‘de dominee en de koopman’ terecht was of niet, we voelden ons niet echt ongelukkig met dit beeld. We voelden ons over het algemeen wel trots op dit etiket en in sommige kringen koesterden we zelfs dit beeld over ‘de Nederlandse samenleving’. Het verschafte ons een identiteit, waarmee wij ons onderscheidden van andere samenlevingen.

Dat de werkelijkheid anders kan zijn dan het beeld dat mensen hebben over de volksaard van een samenleving hebben de ontwikkelingen en gebeurtenissen in afgelopen jaren wel bewezen.

Het is de vraag wát de ware volksaard van ‘de Nederlanders’ is; het is zelfs de vraag of er überhaupt sprake is van een volksaard van ‘de Nederlanders’.

Mijn ervaringen gedurende mijn leven met individuele mensen in westerse en niet-westerse samenlevingen geven mij niet de indruk dat ‘de Nederlanders’ fundamenteel afwijkend zijn van mensen uit andere samenlevingen. Als er al sprake is van verschillen tussen ‘samenlevingen’ dan hebben die verschillen betrekking op bijvoorbeeld het inkomen per hoofd van de bevolking, het gemiddelde opleidingsniveau of de urbanisatiegraad. Wat zegt dit over de volksaard van een samenleving?

Als er al generieke verschillen zijn dan hebben die betrekking op de leefomgeving van mensen en de al dan niet bewuste keuze voor die leefomgeving. Zo heeft de hectiek van een stedelijke omgeving vaak zoveel negatieve bijwerkingen dat dit leidt tot menselijke gedragingen die zich waarschijnlijk niet of veel minder zouden voordoen als diezelfde mensen op het platteland of in een dorp zouden leven. Kennelijk leiden de grote hoeveelheden impulsen die mensen krijgen in zo'n stedelijke omgeving tot een ander gedrag. Het is op z'n minst een deel van de verklaring waarom zoveel mensen er voor kiezen om in de luwte van het platteland of een dorp te wonen. In dat opzicht wijkt Nederland wel af van vrijwel elke andere samenleving; terwijl Nederlanders steeds vaker kiezen voor een trek uit de stad, zien we in de rest van de wereld al decennia een proces van urbanisatie. Het ontvolken van het platteland door een toenemende trek naar de steden is overigens in mijn ogen één van de meest onderschatte problemen van deze tijd.

Er lijkt dus een verschil te bestaan, niet alleen tussen de trend in Nederland en die in andere samenlevingen ten aanzien van urbanisatie, maar ook tussen 'de Nederlander in een verstedelijkte omgeving' en 'de Nederlander op het platteland', zonder overigens het etiket goed of fout op te willen plakken.

Een tweede kantekening heeft betrekking op de verhouding tussen de individuele mens in een samenleving en de samenleving als 'systeem'. Met het groeien van de economische welvaart in de periode ná de Tweede Wereldoorlog is er een toenemende druk ontstaan om elke onrechtvaardigheid in de maatschappij uit te bannen. Dit leidde tot een groei van het systeem van overheidsbemoeienis; een groei die niet op lijkt te houden, omdat elke maatregel om een onrechtvaardigheid

uit te bannen een nieuwe onrechtvaardigheid uitlokt die op haar beurt weer een maatregel uitlokt. Dit probleem doet zich overigens niet alleen voor in Nederland.

Dit 'systeem' heeft de houding van "ieder voor zich en God voor ons allen" sterk in de hand gewerkt met alle negatieve consequenties vandien, zoals individualisering en exhibitionistische zelfverrijking. Gelukkig zien we steeds meer individuen die alleen of samen met anderen zich onttrekken aan dat ziekmakende systeem.

18 oktober 2005

Ik heb u lief mijn Nederland!

Het is niet de individuele mens, maar de overheid die onze maatschappij zo ziek heeft gemaakt en nog steeds maakt; 'de mens' versus 'het systeem'. Terwijl die overheid in het leven is geroepen om een fatsoenlijk bestaan te waarborgen voor alle mensen die deel uitmaken van onze samenleving.

Het slecht functioneren van de overheid, zoals dat tot uitdrukking komt op talloze manieren, is voor mij vaak een reden tot grote irritatie en frustratie. Voor veel mensen is het zelfs een reden tot emigratie. De ontwikkelingen in de afgelopen jaren op het terrein van emigratie tonen dit aan. Uit een recent onderzoek kwam naar voren dat maar liefst een kwart van onze bevolking zou emigreren indien men daartoe de financiële middelen had. Ik geloof echter niet dat emigratie een oplossing is voor onvrede over maatschappelijke ontwikkelingen; het is hooguit een vlucht.

De totstandbrenging van een rechtvaardiger samenleving is niet een kwestie van het doodschieten van enkelen of het opsluiten in gevangenissen van anderen; het is veel meer een kwestie van erkennen en beseffen dat we, collectief, het slachtoffer zijn van een situatie, van een systeem en dat we universele bevrijding zoeken van dat systeem.

Zou het een oplossing zijn als de overheid overboord zou worden gegooid, als alle ambtenaren ontslagen zouden worden en we alles zouden privatiseren? Het is mijn stellige overtuiging dat dit niet het antwoord is op onze problemen. Hoe groot die neiging wellicht ook is en hoe gerechtvaardigd het ook zou kunnen zijn om zo te denken, het zou het faillissement inluiden van onze samenleving.

Zonder die overheid zouden wij verworden tot een ontwikkelingsland, een bananenrepubliek.

De overheid die mij voor ogen staat is een kleine, slanke overheid, die niettemin een sterke, regisserende rol speelt in het maatschappelijke proces. Een overheid waarin politici zich beperken tot heldere keuzes op hoofdlijnen en waarin ambtenaren hun betrokkenheid en verantwoordelijkheid kunnen laten zien.

Het herontwerpen van de overheid, op rijks-, provinciaal- en gemeentelijk niveau zal de komende jaren zeer veel energie, tijd en doorzettingsvermogen, maar het is niet alleen de moeite waard, het is zelfs cruciaal voor het voortbestaan van onze Nederlandse samenleving.

In een Nederland dat die handschoen oppakt wil ik leven.

In mijn omgeving zie ik veel inspirerende, moedige, dappere, eerlijke mensen die zich zonder eigenbelang inzetten voor die rechtvaardiger samenleving.

Zij geven mij de kracht en de inspiratie om mij te blijven inzetten voor de samenleving.

9 november 2005